

ԱՐՉԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

ՕՊԵՐԵՏ 4 ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՄԲ

Հեղինակ՝ ԻԻԶԷԻՐ ԲԷԿ ՀԱԶԻԲԷԿՈՎ
Թարգմանիչ՝ Ա. ՎՐՈՅՐ

(Այս թարգմանությունը հեղինակը հասանել է ևս
տուել իրա յատուկ թույլտվությունը)

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Թ Ի Յ Լ Ի Ս

Տպ. «ՄԱՄՈՒԼ» Լօրիս-Մեկեքեան գող. № 22.

1917 թ.

ԳԻՆՆ Է՛ 50 ԿՈՊ.

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

ԱՍԿԵՍՐ, — երիտասարդ հարուստ վաճառական
ՋԱՀԱՆ, — նրա մօրաքոյրը, (խալան) գեր կին
ՍՈՒԼԷՅՄԱՆ, — Ասկեարի ընկերը
ՎԷԼԻ, — Ասկեարի ծառան
ՍՈՒԼԹԱՆ ԲԷԿ, — կալուածատէր, տարիքով
ԳԻՒԼՉՕՀՐԱ, — Սուլթան բէկի աղջիկը
ԱՍԵՍ, — Սուլթան բէկի եղբօր աղջիկը
ԹԷԼԼԻ, — Սուլթան բէկի ազախինը

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

19498

Ա Ր Շ Ի Ն Մ Ա Լ Ա Լ Ա Ն

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՋԻՆ

Տեսաբանը ներկայացնում է Ասկեարի անըր կարուստ կտեւարած մի սենեակ:

1.) Ասկեար, Ջահան եւ Վէլի.

ԱՍԿԵԱՐ.—Երգում է բայաթի Շիրազ.)

Աշխարհ լցրեց իմ ձայնը լացի,
Անընկեր, մենակ, տխուր մնացի,
Եւ միշտ պիտի լամ, թէ ինձ կտրատեն,
Ամբողջ մարմինս, անդամահատեն:

Գիտեմ անվիրտ ես, հավ իմ սիրեկան,
Եւ դու դարձրիր ինձ թափառական,
Ոչինչ, դու ապրիր, ուրախ անխռով,
Իսկ ես թող միշտ լամ, տանջուեմ ցաւով:

ՋԱՀԱՆ.—Մօրաքոյրը քեզ մատաղ լինի, ի՞նչ է պատահել որ այդպէս տրտում տխուր երգում ես. լսողի սիրտն է այրուում:

ԱՍԿԵԱՐ.—Եթէ սիրաւը այրուում է, նշանակում է դու գթոտ սիրտ ունես, այ մօրքուր:

ՋԱՀԱՆ.—Ասածդ չհասկացայ մօրքուրդ քեզ մատաղ լինի, կրկնիր որ հասկանամ:

ԱՍԿԵԱՐ.—Մի անգամ անհասկանալի բան չասեցի,

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏ. ՊԱՅՄԱՆԱԿՈՒ
ԹԱՆԳԱԼԱՆ

որ կրկնելու կարիք լինի. հիմի դու ինձ լսիր, այ մօրքուր. մի ինձ ասա տեսնեմ. աշխարհը որ այսպէս դայ ու այսպէս էլ գնա, սրա վերջս ու մեր գործը ի՞նչ է լինելու:

ՋԱՀԱՆ.—Մօրքուրդ քեզ մատաղ լինի. փառք Աստուծոյ աշխարհին ի՞նչ է պատահել:

ԱՍԿԵԱՐ.—Իմ ասելս էն է, որ այս բոլորը ի՞նչով է վերջանալու: Օրինակի համար, մենք այսպէս հասակ առանք, մեծագանք, փառք Աստուծոյ, ապրանք ու կարողութիւն կայ, բայց այս բոլորով հանդերձ մարդու կեանքը կատարեալ չէ լինում և դարձեալ մի բանի պակասութիւն է դգացում. ճիշտ չէ՞ ասածս:

ՋԱՀԱՆ.—Մօրքուրդ քեզ մատաղ, ի հարկէ ուղիղ ես ասում, այնուամենայնիւ ասածներիցդ դարձեալ բան չկարողացայ հասկանալ:

ԱՍԿԵԱՐ.—Պարզ է ասածս, այ մօրքուր, ճշմարիտը խօսելով, այս ու այն կողմ նայելով տեսնում եմ, որ մի բան ինձ պակասում է:

ՋԱՀԱՆ.—Եթէ մի պակաս բան կայ, ծառային ուղարկիր՝ շուկայից թող առնէ բերէ. ի՞նչ մտածելու բան կայ, այստեղ:

ԱՍԿԵԱՐ.—Դու իմ ասածը չես հասկանում. ես քեզ մի լուրջ բանի մասին եմ ասում, իսկ դու շուկայից ես խօսում. Իմ ասածս այն է, որ այս թափառաշրջիկ կեանքի վախճանը հեր է համեմուտ. Փող ու ապրանք ունեմ, բայց փողաաէրը պէտք է մի ուրիշ բանի էլ տէրը լինի, մինչդեռ տեսնում ես, բոլորովին անփող մարդիկ ոչխարի մի հօտի չափ ունեն նրանցից:

ՋԱՀԱՆ.—Մօրքուրդ քեզ մատաղ, դու վաճառական մարդ, ոչխարի հօտը ի՞նչ ես անում:

ԱՍԿԵԱՐ.—Օ՞ք մօրաքուրիկ, էլի չհասկացար թէ ի՞նչ եմ ուղում:

Վէլի — (Յանկարծ) Ես իմանում եմ աղայի ուզածը:
ԱՍ ԵԱՐ.—Այ աղայ, դու էլ ես այստեղ. դէ ասա տեսնեմ, թի՛նչ է իմ ուզածը:

Վէլի.—(Քծնելով) Ես իմանում եմ ըս ուզածը:
ԱՍ ԵԱՐ' և ՋԱՀԱՆ.—Դէ որ գիտես ասա. էլ ինչի՞ ես սպասում:

Վէլի — (Յանկարծ հոհուալով արագ փախչում է. իսկ Ասկեարը՝ ժպտում)

ՋԱ՝ԱՆ.—Կարծես ծառան գժուել է: Մօրքուրդ քեզ մատաղ, ինձ մի լաւ հասկացրու տեսնեմ թէ ի՞նչ է ուզածը:

ԱՍԿԵԱՐ.—Այ մօրքուր, ինձ լսիր. ըս կարծիքով ես քանի տարեկան կը լինեմ:

ՋԱ՝ԱՆ.—Այս ուսմազան ամիսը չէ, այլ յաջորդ տարւայ ուսմազանը գալ ու անցնելուց յետոյ 28 տարեդ կըլրտցնես: Բայց ինչի՞ ես դարդ անում, դու դեռ երեխայ ես և հարիւր տարի կարող ես ապրել:

ԱՍԿԵԱՐ.—Տարօրինակ բան. որքան էլ որ երեխայ լինեմ, այնուամենայնիւ ոտքի վրայ կարող եմ կանգնել:

2.) Նոյնը եւ Վէլի

Վէլի.—(Մտնելով նախկին դիրքով կանգնում է):

ՋԱՀԱՆ.—Ի հարկէ որ կարող ես կանգնել, փառք Աստուծոյ, քաջատողջ երիտասարդ ես:

ԱՍԿԵԱՐ.—Լաւ, ուրեմն այդ քաջատողջ երիտասարդը թի՛նչ անէ. միայն ուտէ և քնէ:

ՋԱՀԱՆ.—Ասկեար, թէ Աստուծդ կսիրես, արի ինձ հետ պարզ լեզուով խօսիր, որ ես էլ մի բան հասկանամ. չէ որ ես մի պարզ կին եմ. մօրաքոյրը քեզ մատաղ. միթէ ես արարեի՞ն կարող եմ հասկանալ:

ՔՍԿԵԱՐ.—(Մեկուսի) Է՛հ, էլ ամաչելու տեղը չէ. (Հասնանին) Գիտես ինչ կայ, մօրքուր, ես կամենում եմ ամուսնանալ, կին առնել, կին:

Վէլի.—Չէ որ ես ասում էի:

ՋԱՀԱՆ.—Մօրաքոյրդ ըս ցաւդ տանի. էլ մըր ես շուռու մուռ տալիս, այդպէս ասա, որ ես էլ բան հասկանամ:

ԱՍԿԵԱՐ.—Այո, ուրեմն իմացիր, որ ամուսնանալ ես կամենում:

ՋԱՀԱՆ.—Եւ շատ էլ լաւ ես անում, մօրքուրը քեզ մատաղ լինի: Աստուած ինձ արժանացնէ այն օրին, որ ես արժանանամ ըս հարսանիքին պարել: (Վէլին մտնում է) Տես, Ասկեար, մօրքուրը քեզ մատաղ, վերջ ի վերջոյ դու էլի իմ խօսքին եկար. քանի ժամանակ է, որ քեզ ասում եմ, Ասկեար, արի ամուսնացիր, ասուն ու տեղի աէք եղիր, բայց ինչ օգուտ, որ դու ինձ չէիր լսում: Ի հարկէ. կին ուզիր և հարսանիքովդ թող բարեկամներդ ուրախանան, իսկ թշնամիներդ խորատակեն: (Վէլին ա՛խ է քաշում) Ուզում ես հէնց էս օրուանից քեզ համար կը գնամ աղջիկ փրնտուելու: Հանգուցեալ քոյրս, մինչև հոգին աւանդելը ասում էք «Ջահան, տես. Ասկեարին քեզ եմ յանձնում, գնում եմ, նրան միայնակ մի թողնիր, ամուսնացրու... (լալիս է, Վէլին խորը ախ է քաշում),

ԱՍԿԵԱՐ.—Դէ, այստեղ լալու բան չկայ, մի անգամ որ խօսքը բացել է, տեսնե՞ք վերջը մըր է գնում:

ՋԱՀԱՆ.—Մօրքուրդ քեզ մատաղ, ամուսնացիր:

ԱՍԿԵԱՐ.—Բայց ես ինչպէ՞ս ամուսնանամ, ամուսնու թիւնը այնքան էլ հեշտ գործ չէ:

ՋԱՀԱՆ.—Մօրքուրը քեզ մատաղ, ամուսնանալը շուր խմելու պէս հեշտ բան է. թի՛նչ գժարութիւն կայ այդտեղ. փառք Աստուծոյ, թէ երիտասարդ

ես, թէ փող ունես և թէ կարողութիւնս. Աստուած է վկայ, թագաւորի աղջկանն էլ ուղեկանս՝ քեզ կտայ: Այստեղ երկար մտածելու բան չկայ. թող հէնց այսօր չադրըս դիտիս դցեմ գնամ քեզ համար աղջիկ ընտրեմ. և եթէ կամենում ես՝ ինքդ ինձ ասան, որ բէկի կամ վաճառականի աղջկան ուզում ես, գնամ քեզ համար առնեմ:

ԱՍԿԵԱՐ.—Բայց ես ի՞նչ գիտեմամ թէ որ բէկի կամ վաճառականի աղջիկն է լաւը, որ ասեմ գնա ուղիւր՝ քանի որ ինքս չեմ տեսել նրանց:

ՋԱՀԱՆ.—Վահ, մօրքուրը քեզ մատաղ լինի, ապա իմ աչքերը կժյր են: Աստուած է վկայ, կերթամ ման կուգամ, կը փնտրեմ, կը նայեմ, կը ջոկեմ և մի այնպիսի աղջիկ կառնեմ, այնպիսի աղջիկ՝ որ մարդ նայելիս խելքը գնայ:

ԱՍԿԵԱՐ.—(Ժիծաղելով) Այ մօրքուր, եթէ այդպէս լինի, ուրեմն իմ էլ խելքս կըգնայ ու խելագար կը լինեմ: Ոչ մօրքուրս, ես դրան համաձայն չեմ. աղջիկը պէտք է որ ես ինքս տեսնեմ, եթէ հաւանեցայ՝ կառնեմ, իսկ եթէ ոչ՝ չեմ առնի:

ՋԱՀԱՆ.—Ապա դու տղամարդ տեղովդ աղջկան ինչպէս ես տեսնելու. միթէ՞ քեզ աղջիկ ցոյց կը տան:

ԱՍԿԵԱՐ.—Բանը հէնց գրանուցն է, որ առաւօտեանից քեզ ասում եմ. թէ սրա վերջը ի՞նչ է լինելու: Ամուսնանալ եմ ուզում, բայց չգիտեմ թէ ո՞ւր առնեմ. որովհետեւ ոչ ոքի չեմ տեսել, և տեսնելու էլ հնար չկայ:

ՋԱՀԱՆ.—Այ, մօրքուրը քեզ մատաղ լինի, դու արի քո պապերի ճանապարհով ամուսնացիր. քո ի՞նչ գործն է. ես գնամ քեզ համար աղջիկ առնեմ, եթէ վատը լինի՝ մեղքդ շինքիս:

ԱՍԿԵԱՐ.—Այ մօրքուր, ի՞նչ ես կարծում, արշինը երկու շահանոց չիթը առանց տեսնելու չեմ

առնում. եթէ մեր պապերի ճանապարհով ամուսնանամ՝ շարունակ պէտք է կին առնեմ—արձակեմ, կին առնեմ—արձակեմ՝ մինչև որ մէկը ինձ դուր գայ ու մնայ... ոչ, ես այդ ձևով չեմ կամենում ամուսնանալ. եթէ հնարագէտ ես, ինձ մի միջոց գտիր որ նախ աղջկան կարողանամ տեսնել և ապա առնել:

ՋԱՀԱՆ.—Մօրքուրը քեզ մատաղ լինի, ես ի՞նչ միջոց կարող եմ ցոյց տալ. եթէ կին լինէիր՝ քեզ տնէ տուն կը ման ածէի:

ԱՍԿԵԱՐ.—(Ժպտալով) Եթէ կին լինէի խօ կին չէի ուզի...

ՎԵՂԻ.—Ա՛խ:

ՋԱՀԱՆ.—Ուրեմն ինչպէս տեսնք

ԱՍԿԵԱՐ.—Ես էլ հէնց այդ եմ մտածում թէ ինչպէս տեսնք:

ՎԵՂԻ.—Ա՛խ...

3.) Նոյնը եւ Սիւլէյման

ՍԻԻԼԷՅՄԱՆ.—Բարև ձեզ. հ՛ը. Ձահան մօրաքոյր, քէֆդ ինչպէս է, ժածուամժ գալիս ես թէ չէ: Վէլի, դու ինչպէս ես:

ՋԱՀԱՆ.—Փառք Աստուծոյ, Սիւլէյման:

ՎԵՂԻ.—Շատ ապրես, բէկ:

ՍԻԻԼԷՅՄ.—

Ասան, ի՞նչ վիշտ ունես,	}	2
Ի՞նչ հոգս, ցաւ ու տխրութիւն,		
Մըտածկոտ տեսք ունես	}	2
Պատել է քեզ տրամութիւն:		
Մի ամաչիր, ասա,		
Շուտով քո վիշտը մեզի,		
Տեսնեք ինչ ցաւ է սա,		
Որ պաշարել է քեզի:		

Այս աշխարհում չը կայ,
Ցաւ ու վիշտ երկարատե.

Ամենայն ինչ կանցնի,
Կը ծագէ քեզ նոր արև:

Միթէ դու չիս լսած՝

Որ կայ այսպիսի առած,

Ով ինչ փափաք ունի—

Նա անպատճառ կը գտնի:

(Ասկեարին) Այ մարդ, քեզ ի՞նչ է պատահել, որ
սգաւորի նման այդպէս նստել ես. գուցէ աշ-
խարհիս ցաւը քեզ են տւել:

ԱՍԿԵԱՐ.—Սիւլէյման, շատ լաւ արիւր որ եկար: Ա-
սում են դու մի շատ խելօք մարդ ես, տեսնենք
դու ինչ խորհուրդ ես տալիս:

ՍԻԻԼԷՅ.—Ուրեմն ինքը հաւատացած չիս, որ ես խե-
լօք եմ:

ԱՍԿԵԱՐ.—Հաւատում եմ, բայց եթէ դու քո խոր-
հուրդը տաս, այն ժամանակ աւելի ես կը հա-
ւատամ:

ՍԻԻԼԷՅ.—Դէհ մի առ մի պատմիր տեսնեմ ի՞նչ է
պատահել:

ԱՍԿԵԱՐ.—Ի՞նչ պէտք է պատահի, ես այն եմ մտա-
ծում որ եթէ աշխարհը այսպէս եկել ու այսպէս
էլ գնա, սրա վերջը ի՞նչ է լինելու...

ՍԻԻԼԷՅ.—(Ընդհատելով) Կանց, ուղածդ իմացայ:

ԱՍԿԵԱՐ.—Ի՞նչ է ուղածս:

ՍԻԻԼԷՅ.—Ի հարկէ, դու ուղում ես կին տանել:

ԱՍԿԵԱՐ.—Բան. ինչից իմացար:

ՍԻԻԼԷՅ.—Երեսիցդ իմացայ. այդ հասկանալը մի
դժւար բան չէ. հ'ը, Ձահան ժօրքոյր, այդպէս է
թէ ոչ:

ՁԱՀԱՆ.—Ցաւդ տանեմ, ի հարկէ որ այդպէս է:

ՍԻԻԼԷՅ.—(Վելիին) Այդպէս է, թէ ոչ:

ՎԷԼԻ.—Ի հարկէ այդպէս է, բէկ:

ՍԻԻԼԷՅ.—Հիմի համոզեցար, որ խելացի եմ:

ԱՍԿԵԱՐ.—Կիսով չափ համոզեցի: Բայց բարեկամ, հի-
մայ մի խնդիր էլ կայ: Եթէ դու այդ էլ կարո-
ղացար լուծել, այն ժամանակ կը համոզուեմ,
որ գլխից մինչև ոտքերդ խելք ես:

ՍԻԻԼԷՅՄ.—Դէ, մէկ-մէկ ասա տեսնեմ, լսում եմ:

ԱՍԿԵԱՐ.—Տես Սիւլէյման, ես այն համոզմունքն եմ,
որ աղջիկ առնելը ապրանք առնելու պէս մի
բան է. ինչպէս որ ապրանքի լաւն ու վատը
կայ...

ՍԻԻԼԷՅ.—Կանց, իմացայ թէ ի՞նչ է ուղածդ...

ԱՍԿԵԱՐ.—Ուրեմն ի՞նչ է ուղածս...

ՍԻԻԼԷՅ.—Ուղում ես, որ նախ աղջկան տեսնես և յետոյ
առնես:

ԱՍԿԵԱՐ.—(Չարմացած) Բայց դու ինչպէս հասկացար:

ՍԻԻԼԷՅ.—Հէնց որ բերանդ բաց արիր. այդտեղ չհասկա-
նալու ի՞նչ կայ: Այդպէս է, թէ ոչ մօրքուր:

ՁԱՀԱՆ.—Ցաւդ տանեմ, ի հարկէ որ այդպէս է:

ՍԻԻԼԷՅ.—Հիմի հասկացար, որ գլխից մինչև ոտքերս
խելք եմ:

ԱՍԿԵԱՐ.—Քիչ է մնացել. եթէ մի բան կայ, այն էլ իմա-
նաս, այն ժամանակ հաւատքս կատարեալ կը լինի:

ՍԻԻԼԷՅ.—Մի առ մի ասա, լսե՛ք:

ԱՍԿԵԱՐ.—Շատ լաւ, այ խելօք տղայ: Հիմի ես աղջկան
ինչպէս տեսնեմ, որ կարողանամ համոզուել թէ
նա ինձ յարմար է թէ ոչ:

ՍԻԻԼԷՅ.—Դրանից հեշտ ի՞նչ կայ, շորերդ փոխիր հինը
հագիր, չիթ-միդ ինչ սք պատահի առ թեիդ
տակ, ձեռքիդ էլ վերցրու մի արշին, յետոյ դունէ
դու ընկիր, շրջիր ու արշին մալ ծախիր, և
այդպիսով անաս՝ աղջիկներիցդ մէկն ու մէկը
լուկիր, քու կողմից ինձ ուղարկիր, դ'րծը գլուխ
բերեմ պրծնի գնա:

ԱՍԿԵԱՐ.—Չարմանալի միտք է, Աստուածս վկայ:

ՁԱՀԱՆ.—Ցաւդ տանեմ, ի հարկէ որ լաւ միտք է:

ԱՍԿԵԱՐ.— Էլ ուրիշ հնար չկայ. այսպէս է թէ ոչ, մօրքուր:

ՁԱՀԱՆ.— Ցաւդ տանեմ, ի հարկէ որ այդպէս է:

ԱՍԿԵԱՐ.— Նեւազի ես, եղբայր, խելացի ես: Աստուած վկայ ասածիդ պէս էլ պէտք է անեմ:

ՁԱՀԱՆ.— Այ՛ Սիւլէյման, ապա դու ինչո՞ւ աղպէս տարիքդ առնում ես ու ինքդ չես ամուսնանում:

ՍԻԻԼԷՅ.— Այդ ես էլ եմ մտածում, ես էլ կամուսնանամ մօրքուր, նախ և առաջ այս մեր Ասկեարին ամուսնացնենք, երևում է շատ է շտապում: Յետոյ ես էլ կամուսնանամ: Է՛, մօրքուր, դ՞ու ինչ ես մտածում:

ՁԱՀԱՆ.— Ոչինչ, ցաւդ տանեմ:

ՍԻԻԼԷՅ.— Ոչ մօրքուր, բնական է որքան դու էլ այրի մնացիր. արի քեզ էլ մի լաւ մարդու տանք, որ մեր կեանքը օրհնող լինի:

ՁԱՀԱՆ.— Վայ ցաւդ տանեմ, իմ ինչ մարդու գնալու ժամանակն է:

ՍԻԻԼԷՅ.— Դեռ շատ երիտասարդ ես, ի հարկէ որ ժամանակդ է: Այնպէս է թէ ոչ.— ի հարկէ, որ այսպէս է: Վէլի, այ տղայ, դէ դու էլ պատրաստուիր:

Վ է Լ Ի.— (Ամաչելով զլուկը քարշ է գցում):

ՍԻԻԼԷՅ.— Նը՞, Ասկեար, ինչ մտատանջութեան մէջ ընկար:

ԱՍԿԵԱՐ.— Աստուած վկայ էգուցւանից ես արշին մալ ալան եմ դառնալու:

ՍԻԻԼԷՅ.— Եւ շատ լաւ կանես. Աստուած շուտով քեզ նպատակիդ հասցնէ՛ մեզ էլ: Այնպէս է թէ ոչ, մօրքուր:

ՁԱՀԱՆ.— Ցաւդ տանեմ, ի հարկէ որ այդպէս է:

ՍԻԻԼԷՅ.— Այնպէս է թէ ոչ, Վէլի:

Վ է Լ Ի.— Ճիշտ ես հրամայում, բէկ:

ՍԻԻԼԷՅ.— Ուրեմն այժմ որ այսպէս եղաւ՝ եկէք ինձ մօտ:

Քեզ Աստուած լինի օգնական,

Իմ սիրելի ընկեր Ասկեար.

Ապրիր երկար, միշտ յաւիտեան,

Իմ սիրելի ընկեր Ասկեար:

Պորհուրդիս ուշադիր եղիր,

Իմ սիրելի ընկեր Ասկեար.

Եւ շուտ արա ամուսնացիր,

Իմ թանգագին ընկեր Ասկեար:

Վէլի,— Քեզի մատաղ աղօս Ասկեար,

էս աղին դու շուտ խօստացիր,

Քեզի մատաղ աղօս Ասկեար,

Դէ շտապիր ամուսնացիր,

Կեանքիդ դուրբան, աղօս Ասկեար,

Ինձ էլ մի ճանապարհ բացիր:

ՍԻԻԼԷՅ. և Վէլի.— Շատ խելօք գործ կը կատարես

Եթէ մեզի ականջ դնես,

Շուտ շորերդ փոխիր, հող չի

Որ նմանուիս արշին մալչի.

Դոնէ դու ընկիր վաճառիր

Քեզ համար հարսնացու ճարիր.

Եւ դու դրան կարժանանաս՝

Եթէ արշին մալչի դառնաս:

(Գար)

ՎԱՐԱԳՈՅՐ

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Տեսարանը ներկայացնում է Սուլթան Բէկի տան առաջին զար-
ժեղը. Գիւլջօհրան, Ասեան և Թէլլի նստած են. մէկը կար է
նում. իսկ միւսը գուլպա դործում:

1.) Գիւլջօհրա, Ասեա եւ Թէլլի.

Գիւլջօհրա.— Կարելով երգում է.)

Ա՛խ Աստուած, հոգս ու ցաւից
Իմ սրտիկը խաւարեց,
Աչքիցս լոյսը հեռացաւ
Սուգն ու շիւան ինձ պատեց:
Այն օրից անբաղտացայ
Երբ ծնայ, աշխարհ եկայ.
Աստուած, կամ առ իմ հոգին
Կամ վերջ տուր իմ ցաւերին...:

ԱՍԵԱ.— Ա՛հ Գիւլջօհրա, քանի դու երգում ես, ես միշտ
տխրում եմ:

Գիւլջօհրա.— Երեւի իմ երգը քեզ դուր չի գալիս:

ԱՍԵԱ.— Ոչ, ընդհակառակը, ինձ շատ է դուր գալիս,
այդ պատճառով էլ ես տխրութեան և մտածմունքի
մէջ եմ ընկնում:

Գիւլջօհրա.— Եւ միթէ՞ մեր ամբողջ կեանքը ծայրէ ի ծայր
տխրութիւն ու թախիծ չէ՞:

ԱՍԵԱ.— Այո՛. Աստուած վկայ ճշմարիտ ես ասում:

Թէլլի.— Այ խանութներ, ինչ կայ որ ախ ու վախ էք
քաշում: Եթէ տէրը կամենայ, Սուլթան Բէկը
էսօր է գուցէ ձեզ կամուսնացնի, կը գնաք տուն
ու տեղի և զաւակների տէր կը դառնաք, ու վշտե-
րից կազատուէք:

Գիւլջօհրա.— Այ Թէլլի, այնպէս, ինչպէս որ մեզ են ա-
մուսնացնում, բոլորովին չամուսնանալը աւելի
լաւ է:

Թէլլի.— Ինչո՞ւ, այ խանում, ինչո՞ւ ես այդպէս խօսում:

Գիւլջօհրա.— Աստուած վկայ դրուստ եմ ասում. ես երբէք
չեմ կամենում այդ ձևով ամուսնանալ. չես կա-
րող իմանալ թէ քեզ ումն են տալիս. ո՞վ է լի-
նելու ամուսինդ. երիտասարդ է, ծեր է, քաջալ
է, կոռ է, թակոգ է:

ԱՍԵԱ.— Ուրեմն Գիւլջօհրա, մարդու ընաւ չգնալով
ու տանը մնալով թթո՞ւ պիտի դառնաս:

Թէլլի.— Աստուած մի արասցէ:

Գիւլջօհրա.— Միթէ՞ ես ասում եմ, որ տանը այնքան
մնաք մենչե որ պառաւենք... իմ ասածս այն է
որ, մարդս մի առաջուց տեսնելու է թէ մեմ հետ
է ամուսնանում: Նայի, տեսնէ կերպարանքին հա-
ւանի ու այնուհետև ամուսնանայ:

ԱՍԵԱ.— (Ժիծաղելով) Այնպէս բան ասացիր որ եփած
հաւն էլ կը ծիծաղի: Դու այս չորս պատին մէջ
մեմը կարող ես տեսնել, որ դեռ միևնոյն ժա-
մանակ ուզում ես նայել ու հաւանել:

Գիւլջօհրա.— Այդ դէպքում տանը մնալը գերադասելի է:

Թէլլի.— Թող մի աղաս կամենայ ձեզ տամուսնացնել,
այն ժամանակ ես կը վազեմ կը գնամ ձեր նշա-
ներին կը տեսնեմ, տունը տեղին կը նայեմ—
յետոյ գալով ձեզ բոլորը կը պատմեմ: (Գիւլ-
ջօհրա եւ Ասեա ծըծաղում են):

Գիւլջօհրա.— Լաւ է, այ Թէլլի, նշանակում է, որ եթէ
մեր փեսացուին դու տեսնես՝ էլ մեր տեսնելուն
կարիք չի մնում:

Թէլլի.— Ո՛չ խանութներ առաջ ես կը տեսնեմ, յետոյ
էլ դուք կը տեսնէք:

ԱՍԵԱ.— Լաւ է Թէլլի, թող քո ասածը լինի, թող մեզ
մարդոր տան մնացեալը հեշտ է:

Գիւլջօհրա.— Ոչ երբէք. ես առանց տեսնելու և հաւա-
նելու երբէք չեմ ամուսնանայ: Բայց դուք ա-
ռանց տեսնելու պատրաստ էք ամուսնանալու:

Թէլլի.— Աստուած վկայ, խանում, առանց տեսնելու ա-

մուսնանալը լաւ է, քան տեսնելով ամուսնա-
նալը, որսովհետեւ երբ չտեսած ամուսնանում ես,
սիրտդ թփրտում է՝ որ ժամ առաջ տեսնեմ: Բեզ
փառաւոր կը գուգեն ու կը հագցնեն, Ֆայետօն
կը նստացնեն ու Ալլահ, Ալլահ աղաղակելով կը
տանեն, ոտներիդ տակ մատաղ էլ կը մորթեն:
Յետոյ սենեակ տանելով անկիւնում կը բազ-
մեցնեն: Սիրտդ թփրտում է. նայում ես. մէկ
էլ յանկարծ դուռը բացւում է ու երիտասարդ
փեսացուն մտնում... (Այս միջոցին դուրը բաց-
ւում է եւ Սուլթան բէկը երեւում: Աղջկերը իս-
կոյն լոում են եւ իրանց գործերով զբաղւում):
Աստուած մի արասցէ որ այսպիսի փեսացու
լինի:

2.) Ծոյնը եւ Սուլթան բէկ

ՍՈՒԼԹԱՆ ԲԷԿ.— Աղջի Թէլլի հազար անգամ պատուիրել
եմ քեզ, որ պառկելիս գաս վրաս ծածկես, հի-
մի բաց եմ պառկել ու մէջքս մրսել է: Է՛հ եթէ
հանգուցեալ Սօնաս կենդանի լինէր... էս մե-
նակութիւն էլ մի բանի նման չէ:

ԳԻԻԼՉՕՆ.— Հայրիկ, մենք չգիտէինք. եթէ մեզ ասէիք,
մենք կը ծածկէինք:

ՍՈՒԼԹԱՆ Բ.— Չէի ասում. դէ, արդէն անց է կացել.
(Յորանջնելով) դէ, վեր կացէք ներս գնացէք.
ես էլ քաղաք եմ գնալու. դէ, գնացէք ու տանը
հակեցէք: (Աղջկերը ներս են գնում.)

3.) Սուլթան բէկ (միայնակ)

Չի լինում. միայնակութիւնը ինձ բոլորովին
ձեռնտու չէ. հինգ տարի է, որ օր օրի վրայ
յետ եմ գնում. երկու օր առաջ բժիշկ Միրզա
Հիւսէինին ասում եմ՝ այս տեղս է ցաւում, այս

կողմս է ցաւում. ասում է մի կին առ. սէր էր:
Եթէ մի այդպիսի կին պատահէր՝ կառնէի: Ի հար-
կէ ինձ աղջիկ չեն տայ, որովհետեւ տարիքս շատ
է, իսկ փողս. քիչ. հայտնելով ու հրաձանաձու-
թեամբ հարսանիք կատարելը ինձ պատշաճ չէ:
Ինձ պէտք է մի տարիքով այրի կին, որ մի
մօլլայով, մի գլուխ էլ շաքարով գործս վերջա-
նայ. այնուհետեւ կինս կսկսի գեղեցիկերը միբու-
քիս հինա դնել, ու առաւօտներն էլ կը լւանայ.
պառկելիս էլ մէջքս չի մրսի... Է՛հ. բազար գնամ
տեսնեմ ինչ կայ չի կայ... (Գնում է):

4) Ասկեար (քեմի ետեւից)

Արշին մալ ալան

Արշին մալ ալան (երեք անգամ)

Բաֆթա, Թաւթա, բողչա, հէյ

(Մտնում է Թեւի տակ ճոթեղէն, իսկ ձեռքին արշին)

Ահա ամբողջ երեք օր է որ դռնէ դուռ շրջում
եմ, բայց փնտրածս չեմ գտնում: Այս օրն էլ
անցաւ, տեսնեմ ինչ է լինելու: Ո՛վ բողչ, դու
ինձ հասիր...

Արշին մալ ալան... (3)

Բաֆթա, բաֆթա, բողչա. հէյ...

5) Գիւլջօճրա, Ասեա եւ Թէլլի

ԳԻԻԼՉ.— } (Միասին) Արշին մալչի, արշին մալչի.
ԱՍԵԱ.— } այստեղ արի:
ԹԷԼԼԻ.— }

ԱՍԿԵԱՐ.— (Մօտենալով) Կարծես աղջիկների հանքն եմ
ընկել. երեքը միասին դուրս եկան. տեսնեք
ինչպիսի բաներ են: Սասցէք տեսնեմ, գեղեցիկ
խանութներ, ինչ էք կամենում, չիթ, մետաքս,
բաֆթա, ամեն բան ունեմ:

ՊՐԱԴԱՐԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՅ. ՊԱՍՏԱՆԻ
ԲԱՆԿԱՐԱՆ

ԳԻՒԼԶ.— Բաց արա տեսնենք, մեզ համար ի՞նչ կայ:
 ԱՍԿԵԱՐ.— Այս բողեխս, խանութ:
 ԱՍԵԱ.— Գեաթի՞ր մատո՞ք թնչ սիրուն ոգոյ է:
 ԱՍԿԵԱՐ.— (Ուշադրութեամբ Գիւլջօրային նայելով)
 Տես խանութ, ինչ սիրու՞ղ ուզէ, բոլորը այստեղ
 կայ... (մեկուսի) բայց ինչ հրաշալի աղջիկ է:
 ԹԷԼԼԻ.— Ա՛յ, խանութ, այն վարտիկացուն ինչ լաւն է:
 ԱՍԵԱ.— Ա՛ն ալը թնչ բանի պէտք է...
 ԳԻՒԼԶ.— Գուցէ յեղ համար անպէտք է, բայց ԹԷԼԼԻ
 համար պէտքակա՞ն է:
 ԱՍԿԵԱՐ.— Ճիշտ ես հրատայո մ, խանութ: (Մեկուսի)
 Խեղացի աղջիկ է, հա՛: Ուրեմն քանի արշին հրա-
 մայում էք կտրել աղախնու համար:
 ԳԻՒԼԶ.— Ի՞նչ արժէ արշինը:
 ԱՍԿԵԱՐ.— Տասն երեւո կողէկ արժէ, բայց ձեզ հա-
 մար տասը կողէկից կը հաշուեն:
 ԳԻՒԼԶ.— Մե՛ք այս տեսակ չիթերի արշինը միշտ ութ
 կողէկով ենք անում. դու էլ եթէ կտաս՝ տասն
 արշին կտրիր:
 ԱՍԿԵԱՐ.— Ոչինչ, թող ձեզ մատող լինի. (չափելով)
 մէկ, երկու, (մեկուսի) կարծես փնտրածս գտել
 եմ. երեք, չորս... Կատուածս վկայ շատ սիրուն
 աղջիկ է... հինգ, վեց, եօթը, կարծես հէնց իմ
 բախտը այս պէտք է լինի... ութը, ինը... երեկ
 ի՛նչպէս երեսն է, այնպէս էլ սիրտը պէտք է որ
 գեղեցիկ լինի... տասը, տասնմէկ, տասներկու...
 ԳԻՒԼԶ.— Տասն արշին բաւակա՞ն է:
 ԱՍԿԵԱՐ.— Ա՛հ, մտացել էի. այս է, տասն արշին է,
 (կտրում աղախնուն է տալիս):
 ԱՍԵ.— Մեզ յարմար ոչինչ չունես:
 ԱՍԿԵԱՐ.— Խանութ. ձեզ վայել բաներ էլ շատ ունեմ,
 միայն տանն է. միսս անգամ գալիս կը բերեմ:
 (Գիւլջօրան փող է տալիս.) Քո ձեռքիդ բարա-
 քեաթն էլ ինձ բաւական է:

ԳԻՒԼԶՐ.— Ինչից իմացար, որ ձեռքս բարաքեաթով է:
 ԱՍԵԱ.— Այնպէս, սիրտս վկայում է, որ ձեռքդ բա-
 րաքեաթով է: (Մեկուսի) Աստուած վկայ, հէնց իմ
 ուղածն այս է: Խանութ, Ոուլթան բէկի տունը
 միթէ՞ այս չէ:
 ԳԻՒԼԶՐ.— Հէնց նա է:
 ԱՍԿԵԱՐ.— Աստուած հաստատ պահէ: Հապա Սուլթան
 բէկի աղջիկը մըն է:
 ԱՍԵԱ.— Հէնց սա ինքն է:
 ԱՍԿԵԱՐ.— Աստուած կեանք տայ: (Մեկուսի) Շատ
 գեղեցիկ աղջիկ է:
 ԱՍԵԱ.— Գիւլջօրա, դէ, տուն գնանք, թէ չէ հօրեղ-
 բայրս կը գայ կը բարկանայ (գնում են):
 ԱՍԿԵԱՐ.— Ողջ ու շէն կենաք:
 ԳԻՒԼԶՐ.— (Գնալով) Դու էլ ողջ եղիր:

6) Ասկեար (մենակ)

Ճշմարիտ խօսելով, ես սրանից գեղեցիկ աղջիկ չեմ
 տեսել, և կարող է պատահել, որ այսուհետեւ էլ
 չտեսնեմ: Ասկեար, արի, ես բաղդ ասա ու սրան
 առ: Թէև Սուլթան բէկը ինձ չէ տեսած, բայց
 անունս լսած կը լինի: Գիտէ որ հարուստ վա-
 ճառական եմ, և եթէ աղջիկն ուզեմ՝ կը տայ:
 Իսկ եթէ աղջիկն իմանայ, որ ես խելապէս ար-
 շին մալ ծախող եմ, ինձ կուզէ՞. ի հարկէ եթէ
 խելացի աղջիկ է՝ կուզէ:
 Կարծես գտայ սէրը սրտիս (կրկնել)
 Մխիթարանքս իմ ցաւերիս,
 Այսուհետեւ կուզեմ ապրել,
 Երբ որ գտայ ընկեր կեանքիս: (կրկնել)
 Բայց Սուլթան բէկը եթէ իմանայ, որ ես արշին մալ
 ծախող եմ, հազար տարի էլ մնայ, աղջիկն ինձ
 չի տայ: Երանի աղջիկը մի անգամ էլ դուրս

զար, տէսնէի ու խօսեցնէի: Կաց տեսնեմ. (դրնից նայում է) կարծես եկող կայ. թագնւեմ, տեսնեմ հվ է: (Թագնւում է)

7) Նոյնը եւ Գիւլջօրհրա

ԳԻԻԼՉՕՂ.—Ասեան ասում էր որ արշին մալչիի տեսքը շատ գեղեցիկ է: Եթէ Ասեային ասենք թէ արի քեզ նրան տանք—մի ահագին աղմուկ կը բարձրացնէ, ասելով՝ միթէ նա իմ գոյգն է: Բայց իմ կարծիքով արշին մալչի լինելը մի վատ բան չէ. նա էլ վաճառականի նման մի բան է: Ասուած վկայ, եթէ հայրս համաձայնէի, ես նրա հետ էլ կամուսնանամ. որքան էլ չլինի, ես նրա երեսը տեսած եմ, գիտեմ որ կող չէ, կոյր չէ, քաջալ չէ, ծեր չէ, դէմքն էլ ինձ դուր եկաւ. եթէ նրան լաւ հագցնես, մի բէկի տղի նման գեղեցիկ տղայ կը դառնայ. ինձ ասաց թէ ձեռքդ բարաքեաթով է. և նա ինձ ինչպէս էր նայում... ա՛հ, ինչեր եմ խօսում. գուցէ նա կին, երեխաներ ունի:

ԱՍԿԵԱՐ.—(Երեւալով) Ներիւ խանում...

ԳԻԻԼՉՕՂ.—(Յնցելով) Ա՛հ, ինչպէս վախեցայ...

ԱՍԿԵԱՐ.—Կարծեմ ես արշինս այստեղ եմ մոռացել...

ԳԻԻԼՉ.—Եթէ մնար, այստեղ կը լինէր:

ԱՍԿԵԱՐ.—Վնաս չունի, տանը ուրիշ արշին էլ ունեմ...

ԳԻԻԼՉ.—(Մեկուսի) Կրկին ինձ է նայում. նայացքը նայացքիս հանդիպելիս կարծես կայծակնահար եմ լինում:

ԱՍԿԵԱՐ.—Խանում, երանի Սուլթան բէկը քեզ նման տասնհրկու աղջիկ ունենար:

ԳԻԻԼՉ.—Դրանով ի՞նչ ես ուզում ասել:

ԱՍԿԵԱՐ.—Այն եմ կամենում ասել, որ մէկ աղջիկը բէկի, մէկը խանի, մէկը վաճառականի, մէկը մօլ-լայի, մէկը սէյիդի տալով վերջի մնացածն էլ ինձ կը տար:

ԳԻԻԼՉ.—Լաւ կը լինէր:
ԱՍԿԵԱՐ.—Բայց ո՛չ չի տար. ի հարկէ չի տար. նա մի բէկ է, իսկ ես՝ արշին մալչի: Նա ինձ աղջիկ չի տար... և եթէ նա տալու էլ լինի՝ աղջիկը չի գնայ:

ԳԻԻԼՉ.—Երևի դու ամուրի ես:
ԱՍԿԵԱՐ.—Կատարելապէս ամուրի եմ, բայց Աստուծոյ տուածից գործս շատ յաջող է գնում, մի կտոր հաց ունեմ:

ԳԻԻԼՉ.—Ուրեմն ինչո՞ւ մինչև հիմի չես ամուսնացել:
ԱՍԿԵԱՐ.—Ի՞նչպէս ամուսնանամ. չտեսած աղջկանս չեմ կարող առնել, իսկ իմ տեսածներից էլ այնպիսի մէկին եմ հաւանել որ նրան էլ ինձ չեն տայ:

ԳԻԻԼՉ.—Աղջիկը ինքը քեզ չի՞ ուզի:
ԱՍԿԵԱՐ.—Չեմ կարծում որ ուզի, որովհետեւ նա բէկի աղջիկ է:

ԳԻԻԼՉ.—Դու նախ աղջկան հարցրու, յետոյ այդպէս խօսիր: Ինչից գիտես որ չի ուզի:

ԱՍԿԵԱՐ.—Ճիշտ ես հրամայում, խանում, եթէ այդպէս է, ասա տեսնեմ. ինձ հետ կամուսնանամ:

ԳԻԻԼՉ.—(Չարմացած) Ո՞վ, Ես ..

ԱՍԿԵԱՐ.—Այո. դու, իմ հաւանած աղջիկը միմիայն դու ես:

ԳԻԻԼՉ.—Իսկ ես կարծել էի թէ ուրիշ աղջիկ է...

ԱՍԿԵԱՐ.—Բացի քեզանից ուրիշը չէ կարող լինել:

ԳԻԻԼՉՕՂ.—Ուրեմն դու ինձ մի անգամ տեսնելով հաւանեցար:

ԱՍԿԵԱՐ.—Ի հարկէ, խանում: Աչքը տեսաւ, սիրտը սիրեց, քեզ տեսած ըոպէիցս սիրտս իր հրճանքից սկսեց բաբախել:

Սովորելով փորձեցի
 Ամենքից ծագուեցի
 Յաւ ու տանջանք շատ տարայ,
 Բայց վերջապէս քեզ գտայ: } կրկնել

Այնպէս սիրեցի, այնպէս սիրեցի,
 այնպէս սիրեցի իմ հոգի,
 Որ առանց քեզ չեմ ապրի:

ԳԻԻԼԶՕԷ.—Ոչ ոքի չէի տեսնում,
 Դադանիքս չէի տառւմ.
 Ի՞նչ է սէր, չը գիտէի,
 Քեզ տեսնելով սիրեցի:

Այնպէս սիրեցի, այնպէս սիրեցի, և այլն:
 ՄԻԱՍԻՆ.—Ա՛հ, մեր բաղդը մեզ օգնեց,
 ես ինձ թշուա կարծեցի,
 Բայց ինձ կեանքը ողջունեց՝
 Քեզ տեսնելով սիրեցի:

Այնպէս սիրեցի, այնպէս սիրեցի, և այլն:
 ԳԻԻԼԶ.—(Մեկուսի) Աստուած վկայ ինձ էլ միևնոյն
 բանը պատահեց. (նրան) բայց հայրս ինձ քեզ
 չի տայ:

ԱՍԿԵԱՐ.—Գիտեմ որ չի տայ, դու Բնքդ էլ չես կա-
 մենայ:

ԳԻԻԼԶ.—Ո՛րտեղից գիտես որ չեմ կամենայ:

ԱՍԿԵԱՐ.—Գ՛ն ով—ես ով..

ԳԻԻԼԶ. (Ամաչելով) Դու էլ մարդ ես, ես էլ, ես էլ
 քեզ եմ հաւանել:

ԱՍԿԵԱՐ.—(Երգում է իւրաքանչիւր նրկու տողից յե-
 տոյ կրկնել)

Եթէ այդպէս է, խառնում
 Ուրիշին ինչ եմ անում.
 Քեզ եմ միայն ես սիրել,
 Քո սիրով յափշտակել:

ԳԻԻԼԶ.— Միթէ դու ինձ ես սիրում
 Ուրիշին էի ես կարծում,
 Եթէ այդպէս է միտնանք
 Եւ շուտով ամուսնանանք:

ԱՍԿԵԱՐ.—(Մեկուսի) Այս շատ զ-բմանալի բան ե-
 ղաւ. (նրան) խանում, ես քեզ յարմար դոյդ չեմ:

ԳԻԻԼԶ.—Չգիտեմ, բայց քեզ շատ եմ հաւանել:

ԱՍԿԵԱՐ.—Սանում, երկի ճիշտ է ասած, որ սիրաբ
 սրտին է քաշում:

ԳԻԻԼԶ.—Ինձ խանում մի ասի. անունս Գիւլջօնա է:

ԱՍԿԵԱՐ.—Գիւլջօնա, ուրեմն ինչպէս անենք որ հայրդ
 քեզ ինձ տայ:

ԳԻԻԼԶ.—Ինձ հօրիցս խնդրիր, աւեց լաւ, եթէ չաւեց՝
 այն ժամանակ ես իմ կամքովս քեզ հետ կամուս-
 նանամ:

ԱՍԿԵԱՐ.—(Մեկուսի) Շատ զարմանալի է (նրան)
 բայց հայրդ քեզ բռնի կամուսնացնի:

ԳԻԻԼԶ.—Բռնութեամբ ես չեմ ամուսնանայ:

ԱՍԿԵԱՐ.—Քեզ բռնի կը տանեն:

ԳԻԻԼԶ.—Ինքս ինձ կը խնդրեմ:

ԱՍԿԵԱՐ.—Աստուած մի արասցէ: Հիմի որ զորքը այս-
 տեղ հասաւ, թող մի լաւ խորհինք դուցէ մի
 դարման անենք: Հիմի դու տուն գնայ, թէ չէ
 մեզ միտաին կը տեսնեն. Միաս բարեհաւ:

ԳԻԻԼԶ.—Գնաս բարեհաւ. բայց լաւ իմացիդ, որ խօսքս
 խօսք է: (Գնում է)

8) Ասկեար (առանձին)

Աղջիկը ինձ հաւանել է, բայց ափսոս որ չգիտե՛ թէ
 ես մի հարուստ վաճառական եմ: Ինքս էլ գիտ-
 մամբ աչք բանը աղջկան չայայնեցի, որպէսդի
 աղջկան փորձեմ: Հիմի դեմս մի պատճառով
 մօքքուրիս էլ այստեղ զրկեմ, թող տեսնէ թէ ես
 ինչպիսի աղջիկ եմ ընտրել: (Գնում է):

7.) Գիւլջօճրա, յետոյ Ասեա եւ Թէլլի

ԳԻԻԼՉՕՅՐԱ.—(Մտնում է ղէս ու ղէն նայում եւ յետոյ մտածկոտ նստում):

Այս ինչ արեցի. մի օտար տղի այնպիսի բաներ ա- սացի, որ աղջկայ համար անվայել է... Հգիտեմ որտեղից լոյս ընկաւ. ինքը լաւ, խօսքերը քաղցր... երբէք մտքիցս չէ հեռանում... ան, թշւառ սիրտս շատ է տանջում:

Որտեղից էր ինձ պատահեց

Սրշին մալ ալան,

Սիրտս կրակով նա դաղեց

Տանջում եմ:

Ինքը լաւ, քաղցրը խօսքերը

Արշին մալ ալան,

Սիրեցի աչք ու յօնքերը

Տանջում եմ:

ԱՍԵԱ.— } (միասին) Այս ինչ յուսահատութիւն,
Թէլլի.— } Գիւլջօճրան, Գիւլջօրհան,

Քեզ պատել է տխրութիւն,

Շուտ ասան, շուտ ասան,

Այդ ինչ կերպարանք է սա,

Գիւլջօրհան, շուտ ասան, } 2

Գիւլջօրհան, շուտ ասան: }

Աղջկան անպատշաճ է,

Որ տըխրի, մտածէ,

Ցաւիդ պատճառը ասան,

Գիւլջօճրա, շուտ ասան, } 2

Գիւլջօճրա, շուտ ասան: }

(Վերջին տունը նորից կրկնել. Աղջկերթը հեռանում են).

10.) Ասկար, Զարհան

ԱՍԿԱՐ.—Տես, մօրքուր, աղջիկը հէնց այս տանն է բնակում, այս կտորը կը տանես, և կասես որ

արշին մալին ղրկեց. եթէ ով լինելդ հարցնող լինի, կասես թէ արշին մալը մօրքուրն եմ, հասկացար:

ԶԱՀԱՆ.—Հասկացայ, մօրքուրը բեզ մատաղ, գնում եմ (Ներս է մտնում):

ԱՍԿԱՐ.—Հետգհետէ աղջկան աւելի ու աւելի եմ սիրահարում: Հէնց այսօր Սիւլէյմանին պէտք է տեսնեմ և ուղարկեմ որ գնայ ու միջնորդութիւն անէ: Այսպէս ուրեմն, ուզածս գտայ: Այս տունը, այս բակը, այս ճանապարհը, այս բոլորը կարծես երեսիս ժպտում են:

Վերջապէս գտայ իմ փնտրածը,

Գիշեր ու ցերեկ իմ երազածը,

Եթէ նրան ինձի պարզէ բաղբը,

Գրնիմ աշխարհի երջանիկ մարդը:

Եկ, եկ, գողարիկ աղջիկ,

Եկ, եկ, իմ անուշիկ.

Էլ չտեսնեմ ես ախ-վախ

Կեանքս քեզ մատաղ:

Լաւերից լաւըն է, իմ սրտիս ընտրած,

Կարծես հրեշտակ է—ոչ արարած.

Ազնիւ է սրտով ու հասուն, խելացի.

Միակն աշխարհում. այն որ ընտրեցի:

Եկ, եկ, գողարիկ աղջիկ, և այլն:

Այժմ այլևս աւելորդ է այստեղ մնալը: Տուն գնամ, մօրքոջս գալուն սպասեմ, տեսնեմ ինչ լուր է բերելու: (Չնում է):

11.) Սուլթան-բէկ (Առանձին)

Հէնց ամենքն էլ իմ ասածն են կրկնում, թէ ինձ պէտք է հասակաւոր մի կին՝ որ մի մուլայով ու մի գլուխ շաքարով գործը գլուխ գայ: Հիմի ինչպէս անեմ: Ո՞րտեղից մի այդպիսի կին

զըտնեմ: Արի, այ կին. եկ, եկ, որտեղ ես: (Հէնց այս միջոցին Ջահան դուրս է գալիս եւ ուզում է զնալ:)

12) Նոյն եւ Ջահան

ՍՈՒԼԹ.-Բէնչ.—(Հափազանց զարմացած). Այս ինչ է արդեօք աչքիս է երևում... ոչ աս կին է և ինքըն էլ նոր մեր անից գուրս եկաւ: Կարծես Աստուած իմը ինձ հասցրեց: (Մրս կողմը զնալով): Քոյրիկ. ո՞վ ես և ինչ գործ, ունես մեր տանը:

ՁԱՀԱՆ.—Մըշին մալ էի տարել աղջկեանց ցոյց տալու: ՍՈՒԼԹ.-Բ.—(Մեկուսի). Ինչ լինելը կին է. միայն վատ չէր լինի, եթէ երեսը կարողանայի տեսնել: Շատ լաւ, քոյրիկ, բայց դուցէ դու չաղբում փաթաթուած մի աղամարդ ես:

ՁԱՀԱՆ.—Այ եղբայր, դու այդ ինչ խօսք ես ասում:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Եթէ այդպէս է, մի քիչ երեսդ ինձ ցոյց տուր, որ մօտեկութիւն առաջ դայ մեր մէջ:

ՁԱՀԱՆ.—(Երեսը քոյրովին բանալով) Տեսա՞ր որ ես կին եմ:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Այո, տեսայ, (մեկուսի) կին է, և ինքն էլ շատ լաւ տեսակից. բայց մի ինձ հասկացրու տեսնեմ, դու ո՞վ ես. ինչացու ես, ում կինն ես:

ՁԱՀԱՆ.—Ես արշին մալչու մօրաքոյրն եմ, և ինքս էլ կանանց ու աղջիկներին աղբանք եմ ծախում:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Լաւ, բայց չասեցիր թէ ում կինն ես:

ՁԱՀԱՆ.—Ես դալալ քէրբալայ Նասիրի կինն եմ. դուցէ կը ճանաչուս:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Ոչ, չեմ ճանաչում ես դալալի հետ գործ չունեմ: Լաւ, ուրեմն մարդդ դալալութիւն է ասում, իսկ ինքդ էլ արշին մալ ես ծախում:

ՁԱՀԱՆ.—Այո, մարդս դալալութիւն անում էր:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Անում էր. հիմի ինչ գործ է անում:

ՁԱՀԱՆ.—Հիմա Աստուած գիտէ թէ ինչ գործ է անում.

աասնեղիւ տա ի է որ հանգուցեալը մեռել է:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Մեռել է, նշանակում է դու այրի ես:

ՁԱՀԱՆ.—Այո, այրի եմ:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Այդպէս ասա էլի: Չէ որ ես էլ եմ այրի. (Հագում է և իրեն ուղղում): Ուրեմն ասում ես որ 12 տարի է մարդդ մեռել է և դու այրի ես ֆաղեղ. Լաւ, հիմա ինչպէս անենք:

ՁԱՀԱՆ.—Ի՞նչը ինչպէս անենք:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Ես այն եմ ասում, որ իմ կինս էլ 5 տարի է վախճանուած է: Շատ վատ է այսպէս ֆաղը, մարդ առանձնութեան մէջ ինչ անելը չի իմանում: (Մեկուսի), լաւ ձեռքս է ընկել, պէտք չէ սրան բաց թողնել: (Ջահան ուզում է զնալ): Ի՞նչ կաց է, ուր ես այդպէս շտապում:

ՁԱՀԱՆ.—Շտապում եմ գործ ունեմ:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Մըանից լաւ էլ ինչ գործ: Դու այրի. ես այրի. մեր ցաւերը միմեանց պատահնք: Լաւ, ուրեմն հիմի դու ասում ես որ այրի ես:

ՁԱՀԱՆ.—Այո, ասացի որ ամուսինս տասնեղիւ տարի է մեռել է:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Բանը նրանումն է որ ես էլ եմ այրի:

ՁԱՀԱՆ.—Ինչ արած, Աստուծոյ կամքն է. մենակ դու չես:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Այդ գիտեմ որ այդպէս է. բայց արի մենք երկուսս էլ մի բան անենք:

ՁԱՀԱՆ.—Այդ ինչպէս անենք:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Էլ ինչպէս պիտի լինի. մի հատ մոլլա, մի դուրս շաքար, գրծը կը վերջանայ:

ՁԱՀԱՆ.—Չեմ հասկանում թէ ինչ ես ասում:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Չես հասկանում. դարմանալի դիլ բիւմադն ես կղել. բա որ այդպէս է, ուրեմն լսիր թէ ինչ եմ ասում, այ դիլ բիւմադ:

Մի ձի հեծայ, աշխարհ ընկայ, եկ առնեմ,
դիւ բիւմազ:

Վերջ ի վերջոյ քեզի գտայ. մարալըս, դիւ
բիւմազ:

Դու ես ինձ յարմար:

Յօնքերդ կամար,

եկ առնեմ, դիւ բիւմազ:

Տուն կառուցի քարի վրայ, եկ առնեմ դիւ
բիւմազ:

Ինչ որ ասես՝ գլխիս վրայ. մարալըս, դիւ
բիւմազ:

Դու ես ինձ յարմար,

Յօնքերդ կամար,

եկ առնեմ, դիւ բիւմազ:

Դու այրի, ես այրի, դու եկ ինձ սիրի, դիւ
բիւմազ:

Ես ինչ ասեմ, դու լսի, մարալըս, դիւ
բիւմազ:

Դու ես ինձ յարմարը, և այլն. (կրկնել):

9) Ծոյնը եւ Ասկեար

ԱՍԿԵԱՐ.—Այս ինչ զարմանալի բան է. (առաջ զա-
լով)՝ բէկ, այ բէկ. սպասիր խօսք ասեմ. այդ
լաւ բան չես անում, որ ուրիշի կնոջ սիրահա-
րական երգեր ես երգում:

ՍՈՒԼԹ.—Բեզ թնչ, դմւ, ով ես:

ԱՍԿԵԱՐ.—Ինչպէս թէ ինձ ինչ. չէ որ սա իմ մօրա-
քոյրն է:

ՍՈՒԼԹ.—Բ.—Մօրաքոյրդ է: Նշանակում է արշին մալ-
չին դու ես:

ԱՍԿԵԱՐ.—Այո, ես եմ:

ՍՈՒԼԹ.—Բ.—Շատ լաւ, շատ բարի: Բայց դու շատ ան-
գութ մարդ ես:

ԱՍԿԵԱՐ.—Ի՞նչ է եղել:

ՍՈՒԼԹ.—Բ.—Ինչ պէտք է լինի. այն, սը դու այս
խեղճ կնոջ 12 տարի պահել, մարդու չես տուել:

ԱՍԿԵԱՐ.—(Ժպտալով) Ի՞նչ անեմ. մի լաւ մարդ չեմ
գտնում:

ՍՈՒԼԹ.—Բ.—Լաւ մարդ ես ուզում.—Կս: Արի էլի, արի
ազգական դառնանք. ես էլ այրի եմ:

ԱՍԿԵԱՐ.—Բէկ, ճիշտ ես ասում թէ՛ հանաք ես անում:

ՍՈՒԼԹ.—Բ.—Ճիշտ, բոլորովին սրտանց եմ ասում:

ԱՍԿԵԱՐ.—Լաւ բէկ. դիցուք ես իմ մօրքոյրս քեզ
տւի. իսկ դու ինձ ինչ ես տալիս:

ՍՈՒԼԹ.—Բ.—Ի՞նչ պէտք է տամ. քո օգուտը այն կը
լինի, որ ինձ նման բէկի հետ ազգական ես գառ-
նում. մօրքոյրդ օգուտը այն կը լինի՝ որ հան-

գիստ կապրի: Սրանից աւել էլ ի՞նչ ես ուզում:

ԱՍԿԵԱՐ.—Ոչ, բէկ այդ բոլորը բաւական չէ:

ՍՈՒԼԹ.—Բ.—Ուրեմն ի՞նչ է քու ուզածը:

ԱՍԿԵԱՐ.—Բէկ, դու ինձ հետ ուզում ես ազգական
լինել, արի երկու կողմից ազգական դառնանք:

ՍՈՒԼԹ.—Բ.—Ինչպէս թէ երկու կողմից...

ԱՍԿԵԱՐ.—Ահա այսպէս, ես իմ մօրքոյրս քեզ կըտամ,
դու էլ աղջիկդ ինձ տուր:

ՍՈՒԼԹ.—Բ.—(Բարկացած) Յիմարի տղայ, յիմար. ի՞նչ
ես տուտուց տուտուց դուրս տալիս. Կս, բէկի
տղայ, իմ աղջիկս արշին մալչու պէտք է տամ.
գնա կորիք այստեղից, դու էլ քո մօրքուրն էլ
տիմարագլուխ. քեզ մի այնպիսի ապտակ կը
տամ, որ ատամներդ բերանդ կըթափւի:

ԱՍԿԵԱՐ.—Արի գնանք. մօրաքոյր: (Գնալով մէկուսի)
Արշին մալչի Ասկեարին աղջիկ չուեց, բայց
վաճառական Ասկեարին աղջիկը կը տայ:

ՍՈՒԼԹ.—Բ.—(Տան դռներին մօտիկ դէպի գնացողները)
Տես ինչ տիմար լակոտ է, որ իր այրի մօրա-
քոյրը փոխարէն իմ աղջիկս է ուզում, յիմար:

(Մտածկոտ) Ոչ, ոչ ես բաղդ չունեմ: Կինը
 երկնքից ընկածի նման ձեռքումս էր. ինքն էլ
 ճիշտ իմ ուզածը. գործը գլուխ բերելու համար
 մեռւմ էր մի հատիկ մոլլա և մի գլուխ շաքար:
 Բայց ոչդ պատիժ պատուհասը սրտեղից սրտեղ
 լոյս ընկաւ ու գործս փչացրեց: Ախ, ախ...

Ինչ վատ եղաւ իմ վիճակս, եկ տունեմ,

դիւ բիւմազ.

Ձեռքից գնաց սիրահարըս, եկ տունեմ,

դիւ բիւմազ:

Դու ես ինձ յարմար, և այլն:

ՎԱՐԱԳՈՅՐ

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՐՐՈՐԴ

Տեսարանը ներկայացնում է Սուլթան—բէկի տանը
 կահաւորած մի սենեակ:

1) Գիւլջօճրա (ստանձին)

Ծո մի լացող սոխակ դարձայ
 Ձրկւած քո վարդ երեսից,
 Ես մի համբը թութակ դարձայ
 Ձրկւած քո քաղցր խօսքերից:

Մտածում էի համբերել
 Բաժանւած քո տեսութիւնից,
 Ալըրտիս ստիպեցի լռել
 Լուս տառապելք քո կարօտից:

2) Նոյն եւ Ասես

ԱՍԵԱ.—Ի՞նչ է պատահել քեզ, Գիւլջօճրան ի սէր Աստուծոյ ասա. այս քանի օր է ինչ յուսահատ ես երևում:

ԳԻԻԼԶ.—Աստուած վկայ ինքս էլ չգիտեմ: Գուցէ հիւանդ եմ:

ԱՍԵԱ.—Բայց չէ՞ որ հիւանդի մի որ և է տեղը կը ցաւի, փառք Աստուծոյ, երևում է որ քո ոչ մի տեղը էլ չի ցաւում:

ԳԻԻԼԶ.—Ի զուր ես հարձուփորձ անում, ի սէր Աստուծոյ հանգիստ թող ինձ:

ԱՍԵԱ.—Ոչ Գիւլջօճրա, այս քանի օր է, որ դու բոլորովին փոխւած ես. հիւանդ չես. ուրեմն այստեղ

մի պատճառ կայ. . աղջի. գուցէ մէկի վրայ սիրահարւած ես:

ԳԻԻԼԶ.—Ու՛մ վրայ պէտք է սիրահարւեմ:

ԱՍԵԱ.—Ոչ, ոչ, կարմրեցար. անշուշտ մի երիտասարդի վրայ սիրահարւել ես: Արդեօք ո՞վ է այդ երիտասարդը: Մեզ մօտ բացի արշին մալչուց ուրիշ մարդ չէ եկել. երևի այդ լակոտի վրայ ես սիրահարւել:

ԳԻԻԼԶ.—Ինչո՞ւ լակոտ լինի:

ԱՍԵԱ.—Ա՛, իմացոյ. արշին մալչուն աչք ունես: Աղջի. միթէ նա քեզ յարմար գոյգ է: Դու բէկի դաւակ, բէկի աղջիկ, յանկարծ մի լակոտի վրայ սիրահարւում ես.—Աստուած վկայ եթէ ճրագի պէս էլ լոյս տալիս լինի, դարձեալ ոչ մի կարևորութիւն չեմ տայ նրան: Նա՛ ով— ես ո՞վ:

ԳԻԻԼԶ.—Աստուած վկայ, ինքս էլ չգիտեմ թէ ինձ ինչ է պատահել (Լալով երեսը ծածկում է ձեռքերով):

ԱՍԵԱ.—(Մտախաղան) Դու հասած աղջիկ ես. այդ մտքերը գլխիցդ հանիր. դու ո՞վ այդ փողոցի լակոտն ո՞վ: Գոնէ մի քեզ յարմար մարդու վրայ էլ սիրահարւէիր: Տէս. ես էլ քեզ նման մի աղջիկ նմ. սիրահարւում եմ որեւէ մէկի վրայ: Մէկ էլ բան է, յանկարծ հայրդ իմանայ, հաստատ իմացիր, որ քեզ կտոր կտոր կանէ:

ԳԻԻԼԶ.—Թող հայրս իմանայ, ինձ միանգամից սպանէ, որ հոգիս ազատւի:

ԱՍԵԱ.—Յիմարութիւններ, յիմարութիւն: Վեր կաց գնանք միւս սենեակը, տես քեզ ինչե՞ր եմ ասելու: (Միասին գնում են):

3) Սուլթան բէկ (առանձին)

Անդգամ արշին մալչու մօրքոյրը լաւ էր ձեռքս ընկել, բայց չեղաւ: Հէնց ձիշտ իմ ու-

զած կինը նա էր, աարիքով, այրի. որ մի հաս մոլլով և մի գլուխ շաքարով ամեն բան կը պրծնէր: Բայց արի տես, որ բաղդ չու՛նեմ: Անըզգամ լակոտ, իր այրի մօրաքրոջ փոխարէն, իմ գեղեցիկ աղջիկս էր ուզում, կարծես աղջկանիցս ձեռք եմ քաշել, որ բազարի լակոտին տայի: Ես մի այնպիսի բէկ եմ, որ բոլոր ծանօթներս ամուսնս գիտեն: Եւ յանկարծ լակոտի մէկը ուզում է ինձ փեսայ դառնալ: Բայց մօրաքրոջը կանչելի, և եթէ մի նկատողութիւն անող լինէր կասէի թէ մի խեղճ որբկայրի կին էր, մեղքացայ առայ. մանաւանդ որ մատաղը իրա ոտքով էր եկել: Սատանի ճճաւ, գործը խանգարեց և չթողեց որ վերջացնէինք... է՛հ. գնամ քիչ հանգստանամ, մէջքիս ցաւը նորից բռնեց. (մտնում է աջ: Դսկ ձախից դուրս է գալիս):

4) Թէլի. յետոյ Ասետ

Թէլի.—Է՛ֆ, աղաս էլի գնաց ձգւելու: Էդ մարդը ուղղակի զահլէս տարել է, հիմի էլի պիտի կանչէ՛ աղջի Թէլի, արի մէջքս տրորի...

ՍՈՒԼԹ.—Բ.—(Դրսից) Աղջի Թէլի, արի մէջքս տրորի:

Թէլի.—Չէ՛ք ասում. հիմի էլի պիտի սկսի... (Մերս է մտնում)

ԱՍԵԱ.—Այսքան խրատեցի չեղաւ. երևում է որ աղջիկը այդ լակոտի վրայ շատ է սիրահարւել: Այնպէս է լալիս, կարկուտի նման այնքան արցունք է թափում, որ մարդ խղճահարւում է: Չգիտեմ, որտեղից օրտեզ այստեղ գուրո պրծաւ այդ արշին մալ ալանը: Եթէ մի բէկի աղայ կամ մի վաճառական էր հղել, էլի խօսք չունէի տսելու. բանը այն է՝ որ մի փողոցային լակոտ է: (Լո-

սամուտից նայելով): Այդ մեր կողմը եկողը ո՞վ է... Ահ, ինչ գեղեցիկ երիտասարդ է. կարծես բէկի տղայ լինի: Եթէ մարդ սիրահարելու էլ լինի, գոնէ այսպիսիին սիրահարւի: Արդեօք մեզ մօտ ինչո՞ւ է գալիս: Այո՛, ուղղակի մեզ մօտ է գալիս: Թող դայ, չպիտի հեռանամ. եկաւ: Դուռը թակում են. Ասեան բաց է անում՝ եւ Սիւլէյման մտնելիս ձեռքով աշխատում է երեսը ծածկել):

5) Նոյն եւ Սիւլէյման

ՄԻԻԼԷՅ.—Սուլթան բէկը տանն է:

ԱՍԵԱ.—Այո՛ տանն է. քիչ սպասեցէք այստեղ, իսկոյն գնամ կանչեմ: (Գնում է)

Անշուշտ Սուլթան բէկի աղջիկն է Գեղեցկուժեամբ նոր բացւած վարդ է: Բաղդ է, Ասկեար, որ պատահեցիր Այս սիրունին հարսնացու ընտրեցիր: Ցաւում եմ որ ես չգիտէի, Թէ չէ նրան ինքս կառնէի:

Իսկ ի՞նչ կը լինի, եթէ փոխանակ Ասկեարի համար ուզելու, հէնց ես ինձ համար ուզեմ... Բայց ո՞չ, ընկերոջ նկատմամբ մի այդպիսի վարմունք իմ կողմից նամարդութիւն կը լինի: Ասկեարը ինձ այնքան վստահացել է, որ իբր պատգամաւոր այստեղ է ուղարկել, միևնոյն ժամանակ ինքը աղջկան սիրահարած է. նահլաթ շէյթանին. մարդ պէտք է որ բարեկամութեան մէջ շիտակ լինի. ոչինչ. ես կը փնտրեմ ինձ համար, մի ուրիշ գեղեցիկ աղջիկ կը գտնեմ:

6) Նոյն եւ Սուլթան-բէկ

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Բճճ. Սիւլէյման, որտեղից որտեղ, խէր ըլի. նստիր տեսնենք, ի՞նչ կայ չկայ:

ՄԻԻԼԷՅ.—Խէր չեղած ինչ պէտք է եղած լինի. փառք Ասաուժոյ, ամեն ինչ կարգին է:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Շատ գեղեցիկ. է, առա տեսնենք, ուրիշ ինչ կայ-չկայ:

ՄԻԻԼԷՅ.—Գիտես ինչ կայ, բէկ. այս աշխարհի գործերը այնպէս են դասուորւած, որ մարդս մարդու միշտ կարիք է զգում: Տեսնում ես մի բոլորովին անձանօթ մարդու հետ բարեկամանում ես. և յետոյ էլ այդ մարդու հետ ազգական ես դառնում, միայն մի բան կայ, որ ազգականացած մարդը քեզ պատշաճ լինի, հարուստ լինի, անուշով լինի: Օրինակի համար վերցնենք հէնց մեր երիտասարդ վաճառական Ասկեարը...

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Այդ ո՞վ է:

ՄԻԻԼԷՅ.—Ճիշտ է, դու նրան ծանօթ չես, բայց նրա հօրը լաւ ես ճանաչում հանգուցեալին վաճառական Մուրաալի էին ասում, որ լաւ մարդկերանցից մէկն էր:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Այո՛ լաւ էի ճանաչում. խկապէս, հանգուցեալը շատ լաւ մարդ էր:

ՄԻԻԼԷՅ.—Այո՛. այդ իմ Ասկեար ասածս էլ նրա որդին է, որ իր հօր բոլոր բարեմասնութիւնները ունի, նրա նման լաւ և խելացի մի տղայ է. միևնոյն ժամանակ առուտուրն ու կարողութիւնը շատ կարգին:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Լաւ, Ասկեարը ի՞նչ է ասում:

ՄԻԻԼԷՅ.—Ասկեարի ասածը այն է, որ ուզում է քեզ ազգական դառնալ:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Բայց իմ աղջիկս դեռ երեխայ է...

ՍԻՒԼԷՅՄ.—Չեմ կարծում, բէկ, որ երեխայ լինի. միևնոյն ժամանակ լաւ իմացիր, որ Ասկեարը ուրիշ մարդ է, և ես կարծեմ որ քեզ համար մի այդպիսի տղի աղբականութիւնը շատ օգտուէտ կը լինի:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Գու այդ մի բանը ճիշտ ես ասում, և իսկապէս վաճառական դասը ինձ շատ է դուր գալիս. ինձինք—մինձինք, դօխտուր—մօթաուր, փաստաբան—մաստաբան, ուչիտել—մուչիտելներ ի հետ ես գործ չեմ կարող ունենալ և չեմ էլ սիրում: Միայն մի բան կայ, որ Ասկեարին ես չեմ տեսել. թէն գիտեմ, որ հայրը լաւ մարդ էր և մեծ կարողութեան տէր, բայց յաճախ պատահում է, որ լաւ մարդիկ վատ որդիք են ունենում:

ՍԻՒԼԷՅՄ.—Ո՛չ բէկ, Ասկեարը շատ խելացի և լաւ տղայ է և ես խնդրում եմ, որ ինձ վստահեանաս ու խօսքերիս հաւատաս: Եւ եթէ իսկապէս Ասկեարը վատ մարդ լինէր, միթէ քո աղջիկը կը խնդրէի նրա համար:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Եթէ այդպէս է՝ համաձայն եմ. Աստուծ շնորհաւոր անէ:

ՍԻՒԼԷՅՄ.—(Չնորք բռնելով). Աստուծ երկուսին էլ բաղաւորացնէ. որդեկերանց տէր դասնան:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—(Վեր կենալով). Հիմի համեցէք, համեցէք միւս սենեակը թէյ խմենք և թէ խօսակցութիւնը շարունակենք: (Գնում են):

7) Ասեա (առանձին).

Աստուծ վկայ կեանքումս այսպիսի զեղեցիկ տղայ չէի տեսել. ես դռան նեղքից միտն դամ էլ նայեմ... ևս էլ այս տղին եմ սիրահարելու. Գիւլչօրհան լակոտի մէկի վրայ սիրահարելուց յետոյ, ևս ինչո՞ւ բէկի տղի նման

մի երիտասարդի չսիրահարեմ: Եւ իսկապէս, երբ մարդս մէկին սիրում է, այն ժամանակ որքան յուսահատ վիճակ է ստեղծուում...

Գեղ տեսնելու պէս

Ա՛խ, իմ սիրտս թըրթուաց.

Այժմ ձգտում եմ դէպ, քեզ,

Գամ գիրկդ ինձ ընդունես:

Ես որբ եմ, անբաղդ,

Ո՛վ սիրուն երիտասարդ.

Այժմ ձգտում եմ դէպ, քեզ

Գամ գիրկդ ինձ ընդունես:

Գնամ Գիւլչօրայի մօտ մեր դարդերը միմեանց պատմելու: Մենք հիմա վշտակից ենք (գնում է):

ՔԷԼԻ.—Լաւ որ հիւր եկաւ, և ինձ աղայիս ձեռքից ազատեց, թէ չէ. այստեղս ճամլիք, այստեղս արբորիք, այս կողմս շփիք, այն կողմս շփիք, ճֆ, բոլորովին յօգնեցի, էլի: Եթէ մի լաւ մարդ լինէր ու ինձ առնէր՝ ուղղակի հոգիս կազատէր. բայց մրտեղ է...

Գիշեր ցերեկ աչքս ճամբին

Իմ սիրելի, ո՛վ իմ անգին,

Գեղ է մուս, — իմ ցանկալին,

Գեղ երազում թշուա Թէլլին:

Եթէ յայտնելը յանկարծ,

Կարժանանամ, ա՛խ, Տէր-Աստուծ,

Գեղ է մուս — իմ ցանկալին,

Գեղ երազում թշուա Թէլլին:

Եւ կուգայիր դու քաջի պէս

Որ արցունքոտ աչքս սրբես.

Գեղ է մուս — իմ ցանկալին,

Գեղ երազում թշուա Թէլլին:

(Գուտը ծեծում են). Այս ո՞վ է. մի գուցէ իմ երազածն է. (բաց է անում):

8) Նոյն եւ Վէլի.

- Վէլի.—Մուլթան բէկի տունը մյս է:
- Թէլի.—Այո, մյս է. ինչ գործ ունես:
- Վէլի.—Ձեզ մօտ մի հիւր կ'անջ:
- Թէլի.—Այո, կ'անջ. ինչ է:
- Վէլի.—Լաւ. բայց ինչի՞նք ես չարանում:
- Թէլի.—Ինչի՞նք պիտի չարանամ. բայց դո ճիլ ես:
- Վէլի.—Ես քիլիմչի եմ. (մեկուսի). բայց հիանալի աղջիկ է. հրեի աղախին է:
- Թէլի.—Քիլիմչին ինչ բան է:
- Վէլի.—Նախ ինձ էն ասա թէ դժու որ ես:
- Թէլի.—Ես այս տանը աղախինն եմ:
- Վէլի.—Ես էլ այն տանը ծառան եմ:
- Թէլի.—Ո՞ր տանը:
- Վէլի.—Հէնց էն տանը, էն:

Դու աղախին ես, ես ծառայ քեզի (2)
 Ուրեմըն ինչ՞ու ամուրի մնաս, (2)
 Դէ, ասա, դու կին ինձի կը դառնաս,
 Հը՞, կը դառնաս:

(Պար)

Եկ, իմ սիրելի, եկ դու իմ հոգեակ (2)
 Դէ, եկ իմ ջէյրան, եկ իմ աղաւնեակ »
 Ես քեզ ասնեմ, ես քեզ ասնեմ, »
 Կեանքս կեանքիդ մատաղ ասնեմ:

(Պար)

- Թէլի.—Վա՛յ, կարծես այս աղան դժու է:
- Վէլի.—Ինչի՞նք պիտի դիժ լինեմ, մարալըս:
- Թէլի.—Ես մարալ չեմ:
- Վէլի.—Դու ինձ համար մարալ ես, մարալ:

- Թէլի.—(Հաճոյրով). Դէէ, շուտ, խօսի՛ր, ասա տեսնեմ, ինչ ես ուզում:
- Վէլի.—Քեզ եմ ուզում, քեզ, հասկացա՛ր:
- Թէլի.—Վա՛յ, այս ինչ կրակն ընկայ:
- Վէլի.—Աչքիս լոյսը, գնա էն հիւրին ասան, մի դուրս գայ, խօսք ունիմ ասելու: (Թէլիին դուրս է գնում) Գնա մարալս, գնա, գնա. ջէյրանս, գնա: Հիանալի աղջիկ է. թող աղաս այն աղջկանը ասնէ. ես էլ սրան ասնեմ, երկուսիս հարսանիքն էլ մի օրում լինի: (Ձեռքերը միմեանց է քսում):

9) Մուլթան-բէկ եւ Սիւլէյման

- ՍԻՒԼԷՅՄ.—Ա՛, դժու ես, Վէլի, իմացայ թէ ինչի ես եկել. դէ, գնանք: Բէկ, առայժմ ցտեսութիւն:
- ՍՈՒԼԹ.—Բ.—Ցտեսութիւն, գնաս բարեմա: Աղջի Թէլի Գիւլչօհրային ու Ասեային ասա թող այստեղ գան. աղջկանս էլ ասեմ, տեսնեմ ինչ է ասում... այսպէս է աշխարհի գործերը... մի ժամանակ մենք էլ ջահել էինք...

10) Նոյն, Գիւլչօհրա եւ Ասեա

- ՍՈՒԼԹ.—Բ.—Համեցէք տեսնեմ: Գիւլչօհրա, ինչու այդպէս հիւանդոտ տեսք ունես. ինչ է պատահել, հիւանդ լս՞ծ չես:
- ԳԻՒԼՉՕՀՐԱ.—Ո՛չ հայրիկ լաւ եմ:
- ՍՈՒԼԹ.—Բ.—Շատ լաւ: Աղջիկս գիտե՛ս ինչ կայ:
- ԳԻՒԼՉՕՀՐԱ.—Ո՞չ հայրիկ:
- ՍՈՒԼԹ.—Բ.—Եթէ այդպէս է, ուրե՛նք դիտցի՛ր, որ քեզ մարդու եմ տալիս:
- ԱՍԵԱ.—(Մեկուսի). Ափսոս աղայ. ձեռքիցս փախաւ:
- ԳԻՒԼՉՕՀ.—Հայրիկ. ինչ ժամանակ է, որ ես ամուսնանամ:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Շատ լաւ ժամանակդ է, երեխայ խօս չես, ամեն բան գիտես, ամեն ինչ հասկանում ես: Քեզ մի այնպիսի վաճառականի եմ տալիս, որ թէ երեխասարդ է, թէ հարուստ և թէ կարողութեան տէր է:

ԳԻԻԼԶ.—Հայրիկ, չըարկանաս, ես մարդու գնացողը չեմ:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Տես, մի յիմարանար. ես միջնորդին խօսք տւի գնաց:

ԱՍԵԱ.—(Մեկուսի). Փառք Աստուծոյ եկող տղան միջնորդ է եղել:

ԳԻԻԼԶ.—Ոչ հայրիկ, ես չեմ կամենում ամուսնանալ:

ՍԶԻԼԹ.-Բ.—Լաւ, լաւ, նազ մի անի. գիտեմ, որ սրտով ուրախ ես:

ԳԻԻԼԶ.—Ոչ հայրիկ. ճշմարիտն եմ ասում, որ ես չեմ կամենում ամուսնանալ: Ուզում ես ինձ խփիբ, սպանիբ, միայն մի ամուսնացնի:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Ուրեմն դու ճշմարիտն ես ասում: Այդ ինչ յիմար խօսք է: Ի՞նչպէս թէ ամուսնանալ չես ուզում. տանը մնալով ու պառակելով ի՞նչ պիտի դառնաս:

ԳԻԻԼԶ.—(Հալով). Ես մարդու գնալ չեմ ուզում:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Ինձ նայիր. մի գժւի. դու խօսելու ի՞նչ իրաւունք ունես. երբ հայրդ քեզ ամուսնացնէ դու պարտաւոր ես հնազանդւել:

ԱՍԵԱ.—Ի հարկէ, Գիւլիօհրա. ինչ որ հայրդ ասում է, դու նրան լսիր: Հիմի որ քեզ մարդու են տալիս, դու պարտաւոր ես գնալ: Ել խօսելը աւելորդ է:

ԳԻԻԼԶ.—Հայրս թող ինձ սպանէ, բայց չամուսնացնէ:

ԱՍԵԱ.—Բայց դու խօսելու ի՞նչ իրաւունք ունես:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Քեզ ասում եմ մի յիմարանայ... ես քեզ մի այնպիսի մարդու եմ տալիս, որի նմանը չես գտնիլ. դու ի՞նչ ես կարծում:

ԳԻԻԼԶ.—Ասեային տուր այդ մարդուն, թող ես տանը մնամ:

ՍՈՒԼԹ...Բ.—Ի՞նչ ես դատարկ-դատարկ խօսում: Եթէ Ասեային ուզող լինի՝ նրան էլ մարդու կը տամ. հիմի քեզ են ուզում, և պէտք է որ առաջ քեզ ամուսնացնեն:

ԱՍԵԱ.—Ի հարկէ որ այդպէս է:

ԳԻԻԼԶ.—Ես չեմ կամենում ամուսնանալ:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Այդ քո գործը չէ. ի՞նչպէս կարող ես չամուսնանալ: Հայրդ հրամայում է քեզ՝ ամուսնանալ—ամուսնացիր: Իսկ եթէ շատ էլ դէս ու դէն անես, ահանջիցդ կը բռնեմ ու պատին կը մեխեմ: (Գիւլչօհրան լալիս է, իսկ Սուլթան-բէկը ըարկացած ման է զալիս, յետոյ մեղմացած). Աղջիկս, գուցէ դու կարծում ես որ քեզ մի վատ մարդու եմ տալիս. դու այսքանը լաւ իմացիր, քեզ մի այնպիսի տղի եմ տալիս, որ կարծես թագաւորի դաւակը լինի: Կարծի տղայ, փողը շատ, կարողութիւնը մեծ, ուրեմն ես յիմար եմ որ քեզ վատ մարդու տամ: Դու իմ աչքի լոյս միակ աղջիկն ես. միթէ ես քեզ կամբողջացնեմ. դու լսիր քո ծեր հօր խօսքն և յիմարութիւն մի անի:

ԳԻԻԼԶ.—(Հալով) Հայրիկ. Աստուած վկայ ամուսնանալու բնաւ սիրտ չունեմ: Ի՞նչ անեմ: Դու ինձ մի ամուսնացնի. թող տանը մնամ:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.—Աղջիկս. մի հակառակիր, հօրդ խօսքին հնազանդելի, ապա թէ ոչ Աստուած քեզ կամբողջացնէ: Այս էլ իմացիր, որ իմ խօսքս խօսք է. ես այն մարդուն խօսք եմ աւել. այսօր-վաղը նշանդ կտան, քեաբինը կը կարեն, հարսանիքը կը լինի... մարդու կը գնաս. ամուսինդ էլ հարուստ, ինքը լաւ մարդ, առն ու երեխանց տէր կը լինես, ես էլ այս ծեր օրերիս մի քիչ

կը հանգստանամ: Քեզ ինչ որ ասում եմ, դու իմ խօսքին լսիր:

ԳԻՒԼԶ.— Հայր, եթէ ուզում ես որ ես ամուսնանամ, այն ժամանակ թող որ ուզածս մարդուն գնամ:

ԱՍԵԱ.— (Վախից ու զարմանքից երեսը շուռ է տալիս):

ՍՈՒԼԹ.-Բ.— Աղջիկս, ո՞վ է քո ուզածը, ասա տեսնենք:

ԳԻՒԼԶ.— Ինձ մեծ ցաւերի մէջ ձգեց, Արշին մալ ալան.

Իմ սիրտս ու հոգիս մաշեց, — այրում եմ: Օր ու գիշեր ուշք ու միտքս՝ —

Արշին մալ ալան.

Այդ է միայն երազանքըս, — այրում եմ: Հէնց տեսնելիս քեզ սիրեցի, —

Արշին մալ ալան

Ախ ու վախի մէջ հալւեցի, այրում եմ:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.— Աղջիկս, արշին մալ ալանը ո՞վ է... (Մեկուսի) գուցէ էն մօրաքրոջ հետ եկող տղան է:

ԳԻՒԼԶ.— Եթէ ես ամուսնանալու լինեմ, միայն նրան կը գնամ:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.— Այդ ինչ՞ը ես դուրս տալիս, յիմար աղջիկ. մի բազարի լակոտի հետ պիտի ամուսնանաս. խելագարւմ էլ ես, ինչ է: Աստուած է վկայ, այնպէս կը հասցնեմ, որ ատամներդ բերանդ կը թափւի: Սուլթան բէկի աղջիկը մի լակոտի վրայ սիրահարւի. բահ, բահ, բահ: Հիմի իմացայ թէ ինչու չես ուզում ամուսնանալ. բայց լաւ իմացիր, եթէ այս յիմարութիւնը երկար շարունակի, երգում եմ հօրս գերեզմանով քեզ այնպիսի մի հարստիք անել կը առմ, մի այնպիսի հարստիք՝ որ մէկ շունչով հոգիդ դուրս կը գայ: Ինչ քո այդ արարմունքով իմ պատիւս ես արատաւորում: Ինչ ինչ իրաւուն-

քով արշին մալ ալանի երեսին ես նայում: Թող, մի թող այդ արշին մալչին իմ աչքիս երևայ, ես նրա վրայ այնպէս մի փամփուշտ կրակեմ, որ նրանից հետք անգամ չի մնայ: Լաւ իմացիր, որ ինձ Սուլթան բէկ կասեն, ես անպատուութիւն չեմ կարող տանել, քեզ էլ կապանեմ, նրան էլ կապանեմ:

ԳԻՒԼԶ.— (Հալագին) Հայր, Աստուած վկայ սպասիր ինձ, որ հոգիս ազատւի:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.— Պիտի սպասեմ: Այս փափախը ինձ հարամ լինի, որ եթէ մի անգամ էլ արշին մալ ալանի անունը բերանդ առնես՝ քեզ կտոր-կտոր չանեմ: Այսպիսի անպատուութիւն կը լինի, որ իմ աղջիկս լակոտ-լուկոտի վրայ սիրահարւի: Վեր, վեր կաց շուռ, կորիք աչքիս առաջից. կորիք, անպատիւ աղջիկ: (Գիւլշօհրան զնում է, Ասեային) Արշին մալ ալանը Թրք էր եկել այստեղ:

ԱՍԵԱ.— Աստուած վկայ չգիտեմ:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.— Ի՞նչպէս թէ չգիտես. ստում և թաքցնում էլ ինձանից: Ի՞նչ էլ կորէք այստեղից: (Ասեա եւ Թէլլի զնում են): Ի՞նչ զարմանալի փորձանք եկաւ գլխիս: Ծանր մէկը գալիս է իմ դրանս և աղջկանս սիրտն է գրաւում. այսպէս էլ անպատուութիւն կը լինի: Հիմա եմ հասկանում թէ ինչու մօրքրոջ փոխարէն աղջկանս էր ուզում: Թող կորչի գնահ, նրա մօրքրոն էլ չուզեցինք: Աղջիկս կատարեալ գժել է. պէտք է շտապել ամուսնացնել ու գնա. եթէ ոչ այս գործից վերջը մի փորձանք դուրս կը գայ: Եթէ Սիւլէյ-մանին տեսնեմ, պիտի ասեմ. որ իմաց անէ Ասկերին, որ գայ աղջկանս փախցնէ, որովհետեւ ինչպէս երևում է, աղջիկս յօժար կամքով նրան

չպիտի գնա, իմ էլ բարկութիւնը կը բռնէ ու կուտամ կսպաննիմ: (Գնում է):

11) Գիւլջօհրա, յետոյ Ասկեար

ԳԻԻԼԶ.—(Հալով զայիս տախտի վրայ ընկնում է կամաց մտնում է Ասկեարը Արշին մալջու հագուստով. նրան տեսնելիս իսկոյն վեր է թռչում):

Շուտ, իսկոյն այստեղից հեռացիր գնա, թէ չէ հայրս մեզ երկուսիս էլ պիտի սպաննէ. դէ շտապիր գնա:

ԱՍԿԵԱՐ.—Ի՞նչ կայ. ի՞նչ է պատահել:

ԳԻԻԼԶ.—Հայրս ինձ ուրիշին է տալիս. իսկ ես չեմ ուզում գնալ: Նա իմացաւ, որ ես քեզ վրայ սիրահարած եմ. սաստիկ բարկացաւ ու ինձ էլ քեզ էլ պէտք է սպաննէ:

ԱՍԿԵԱՐ.—Մի վախենաք, Գիւլջօհրա, Աստուծով գործը ուրիշ կերպ կը կարգադրուի:

ԳԻԻԼԶ.—Շուտ գնա, ի սէր Աստուծոյ, թէ չէ քեզ իմ աչքի առաջ կըսպաննէ:

ԱՍԿԵԱՐ.—Գնում եմ, Գիւլջօհրա, բայց Աստուծո զորմած է. մի վախենայ, ցտեսութիւն:

ԳԻԻԼԶ.—Տէր Աստուծ. դու ինձ մահացրու, որ հողիս ազատուի: (Գնում է):

12) Սուլթան-քէկ. յետոյ Ասեա, Գիւլջօհրա եւ Թէլլի

ՍՈՒԼԹ. Բ.—Աղջի Ասեա, Թէլլի, այրակ եկէք. (մըրտնում են): Տեսեք, ես շուկայ եմ գնում. Գիւլջօհրային խրատեցէք, թող խելը գլուխը հաւաքի, թէ չէ բարբիդ էլ կը կոտորեմ: (Գնում է):

ԱՍԵԱ.—Հիմի մենք ի՞նչ անենք. միթէ մենք մեղաւոր ենք, որ Գիւլջօհրան մի լակոտի վրայ սիրահար-

ւել է: Աղջի, գնա Գիւլջօհրային այստեղ կանչիր, տեսնում էք էդ աղջկայ յանդնութիւնը. ուղղակի հօր երեսին ասում է թէ սիրահարած է արշին մալ ալանի վրայ: Այս աղջիկը կատարեալ փորձանք դառաւ մեր զլխին (Գիւլջօհրան մտնում է, ընկնում թախտի վրայ):

ԱՍԵԱ և ԹԷԼԼԻ. (Միասին երգում են)

Բաւ է այսքան լաց, հառաչանք,
Ինչո՞ւ համար այս տանջանք.
Մալուն դու գերադասեցիր,
Հօրըդ արհամարեցիր:

ԳԻԻԼԶ.— Զրկած եմ իրաւունքից,
Օգնութեան յոյս՝—ոչ ոքից.
Վիճակս է յուսահատ, արտուժ
Ինչպէ՞ս չի լամ անդադրում:

ԱՍԵԱ և ԹԷԼԼԻ.—Անվայել է քեզ ախ ու վախ,
Եղիք դու մեզ պէս ուրախ.
Զւարթ հայիք դու ամենուն,
Որ ունենառ լաւ անուն:

ՎԱՐԱԳՈՅԻ

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

Ասկեարի տանը լաւ կահաւորած մի սենեակ:

1) Ասկեար, յետոյ Գիւլջօհրայ

ԱՍԿԵԱՐ.—Ի՞նչ փորձանքներ բերի խեղճ Գիւլջօհրայի գլխին: Խեղճ աղջիկ: Ինքը այնպէս է հաւատացած, որ իրան ուրիշի հետ են ամուսնացնուած: Բայց զարմանալի հաստատամիտ աղջիկ է, յօժար կամքով երբէք չկամեցաւ ուրիշի հետ ամուսնանալ: Հիմի իր հօր խնդրանքով, մարդիկ եմ ուղարկել որ նրան փախցնեն: Այլնչ, մի երկու ժամից յետոյ ամեն զաղտնիք կը բացւի: Այն ժամանակ աղջիկն էլ ուրախ կը լինի, ետ էլ, հայրն էլ: Միայն կամենում եմ որքան կարելի է աղջկան շուտ տանեն, որ խեղճը ի գուր աւելի չտառապի: Բայց իմ կատարած գործս էլ զարմանալի էր. չամուսնացայ, չամուսնացայ և վերջիվերջոյ այսպիսի խաղով ամուսնացայ: Եւ շատ լաւ արեցի: Աստուած լուսաւորէ Սիւլէյմանի հօր հոգին. ինձ զարմանալի բան սովորացրեց: Այսպիսով հիմի գոնէ տեսած ու սիրած աղջկանս հետ կամուսնանամ և աղջիկն էլ ինձ կը սիրէ... Գնամ տեսնեմ, մօրաքոյրս պատէրներս կատարել է թէ ոչ (Գնում է: Բիչ յետոյ դրան դրսից ծայներ է լսում. մի քանի տղերք Գիւլջօհրային ներս են

զցում սենեակ ու դուռը փակելով զնում են: Գիւլջօհրան լալով ընկնում է տախտի վրայ):
ԳԻՒԼՉ.—Օ՛հ, այս ինչ սարսափներ եմ կրում. ինձ բռնութեամբ ամուսնացնում են, ինձ բաժանում են իմ սիրածից և չգիտեմ մեծ են տալիս: Ես չեմ ուզում այս հարստութիւնն ու այս փարթամութիւնը: Ես իմ սիրածին եմ ուզում: (Երեսը ծածկելով լալիս է):

Բաղդը բռնի իմ սիրեկանից
 Բաժնեց ու թողեց մեն-մենակ ինձ:
 Անյոյս, աչքերովս փնտրեմ գուր,
 Ո՛ւր է օգնութիւն, մեր է, մեր:

Սպասում է ինձ վիշաղ թագուն՝
 Որ նա չիմացաւ ցաւն իմ հոգուն.
 Այժմ աչքերովս փնտրեմ գուր,
 Ո՛ւր է օգնութիւն, մեր է նա, մեր:

Ես այլևս այսպէս չեմ կարող շարունակել, էլ ոյժ չմնաց ինձանում. լաւն այն է որ ինքս ինձ սպանեմ կամ խեղդեմ ու ազատեմ: (Իր շալը ոլորում է, որ ինքն իրան խեղդէ, բայց այդ միջոցին արշին մալալանի ծայնն է լսում. զարմացած ականջ է դնում եւ այդ ծայնը նրան ուրախացնում է):

2) Յոյն եւ Ասկեար

ԱՍԿԵԱՐ.—(Բեմի ետեւից լսում է «Արշին մալալան» երգի ծայնը որից յետոյ Ասկեարը մտնում է եւ Գիւլջօհրային բարեւում):
ԳԻՒԼՉ.—(Զարմացած նայում է) Դ՞ու ես թէ՛ ուրիշն է:
ԱՍԿԵԱՐ.—Ես եմ, ես եմ Գիւլջօհրա, հանդիսաւ եղիր:
ԳԻՒԼՉ.—(Լալով) Տեսնում ես գլխիս ինչեր բերին.

եթէ քիչ էլ ուշանայր՝ ինքս ինձ խեղդած պիտի լինէի, բայց դու ճրտեղից եկար այստեղ, քեզ որ այստեղ տեսնեն՝ կըսպանեն: Եթէ հնարաւոր է փախչենք այստեղից:

ԱՍԿԵԱՐ.—(Ժիծաղելով) Իմ տնից ուր փախչենք:

ԳԻԻԼՉ.—Ի՞նչ ես ասում, այս ում տունն է:

ԱՍԿԵԱՐ.—Մա իմ տունն է, որ յետոյ քո տունը պէտք է լինի:

ԳԻԻԼՉ.—Բնաւ չեմ կարողանում ըմբռնել: Ո՞վ էր ինձ փախցնողը:

ԱՍԿԵԱՐ.—Այդ մարդկանց ես էի ուղարկել:

ԳԻԻԼՉ.—Իսկ ես կարծում էի թէ հայրս թողել է, որ այդ վաճառականի մարդիկը դան կ ինձ փախցնեն:

ԱՍԿԵԱՐ.—Ի կարկէ այդպէս է:

ԳԻԻԼՉ.—Էլի չհասկացայ: Ի սէր Աստուծոյ ինձ հասկացրու թէ այս ի՞նչ խաղեր են:

ԱՍԿԵԱՐ.—Լսիր, Գիւլջօհրա. քեզ վրայ սիրահարւած արշին մալչին էլ ես եմ. այն վաճառականն էլ ես եմ՝ որին հայրդ քեզ կամենում էր տալ, ես կեղծ արշին մալչի դարձած, ինձ համար ազլիկ էի փնտրում, որ վերջ ի վերջոյ քեզ դատոյ հօրեցդ ուզեցի, նա էլ աւեց, բայց հայրդ չէր իմանում թէ ես արշին մալ ծախող ողան եմ, որովհետեւ նա ինձ սկզբից չէ տեսել:

ԳԻԻԼՉ.—(Մազանքով) Մնխի՛ն, բա ինձ չէիր ափսոսում, որ այսքան նեղութիւն պատճառեցիր: Քիչ էր մնում հայրս ինձ սպանէր, վերջապէս ես կամենում էի ինքնազոհ լինել... Եթէ գիտես այդ քեզ չէի սիրի...

ԱՍԿԵԱՐ.—Բայց ու կայ, որ մեր հիմիկայ ուրախութիւնը մեր բոլոր կրած վշտերին սրբում տանում է, այնպէս չէ, իմ աննման Գիւլջօհրա.

ԳԻԻԼՉՕՂ.—Այդպէս է:

ԱՍԿԵԱՐ.—Դէ, հիմի զնանք մէկ-մէկ բոլոր սենեակները ցոյց տամ, և մօրքրոջս էլ տեսնենք.(Ինում են):

3.) Սուլթան բէկ, յետոյ Ասկեար:

ՍՈՒԼԹ.—Էլի հօր սիրտը. չկարողացայ հանգստանալ, ասացի զնամ տեսնեմ, աղջիկս գլխին մի փորձանք չբերի. բայց ճրտեղ են սրանք: Այ տղերք, ով կայ այստեղ:

ԱՍԿԵԱՐ.—Բարե Սուլթան բէկ. բարի եկե՛ք:

ՍՈՒԼԹ.—Բ.—(Չարմացած) Տղաս... դու Ասկեարն ես թէ՛ արշին մալ ծախողը:

ԱՍԿԵԱՐ.—Ոչ Բէկ. ես Հաջի-Մուրաւու աղայ Ասկեարն եմ, զբաղմունքով էլ վաճառական:

ՍՈՒԼԹ.—Բ.—Ասում էի է... միայն աչքիս այնպէս երևաց որ մօտս կանգնողը այն լակոտն էր:

ԱՍԿԵԱՐ.—Այդ որ լակոտը:

ՍՈՒԼԹ.—Բ.—Ոչինչ, արշին մալ ծախող մէկը կար:

ԱՍԿԵԱՐ.—Իմացայ: Իսու ուզում էիր նրա մօրաքոյրը առնել, նա էլ քո աղջիկն ուզեց, յետոյ դու բարկացար և նրան վռնդեցիր, այնպէս չէ:

ՍՈՒԼԹ.—Բ.—Սնույէ՛, է, բայց այդ բոլորը դու ճրտեղից գիտես:

ԱՍԿԵԱՐ.—Ի՞նչպէս չգիտես, քանի որ ես ինքս էի:

ՍՈՒԼԹ.—Բ.—Ի՞նչ ես խօսում:

ԱՍԿԵԱՐ.—Այո, այո, ես այնպէս արեցի, որ այդպիսով առաջ աղջկան տեսնեմ, յետոյ՝ ամուսնանամ:

ՍՈՒԼԹ.—Բ.—Ճշմարիտ ես ասում:

ԱՍԿԵԱՐ.—Այս բոլորիս աղջիկդ կուգայ և կը հաստատէ. (Կանչելով). Գիւլջօհրա, այստեղ արի:

4) Մոյնը եւ Գիւլջօհրա.

ԳԻԻԼՉ.—(Հօրը դիմելով) Տեսնում ես հայրիկ, թէ քո ասածը եղաւ և թէ իմ ասածը: Ասկեարը մեր

գլխին այս խաղը խաղալով քո բարկութեան և իմ վշտերիս պատճառը եղաւ. բոլոր մեղքը սրանն է:
ՍՈՒԼԹ.-Բ.— Հիմի կասկացայ. շատ հնարագէտն ես եղել. քո հանդուցեալ հայրդ բնաւ այսպէս չէր: Է՛, ինչպէս ես, լաւ ես... աղջի, Գիւլչօհրա, մօտեցիր: (Գիւլչօհրան մօտենում է եւ հօր ծեղրը համըրըրում). շատ լաւ, բայց շատ խօրամակն ես եղել. քա քո մօրքուրը թնչ եղաւ. և իսկապէս, նա քո մօրքուրն է՛ր՝ թէ դա էլ մի խաղ էր:

ԱՊԿԵԱՐ.— Ո՛չ, իսկապէս մօրաքայրս է:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.— Եւ ինքն էլ այրի է:

ԱՍԿԵԱՐ.— Այո՛, այրի է:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.— Դէ բեր. ես էլ նրան առնեմ է:

ԱՍԿԵԱՐ.— Բան չեմ առում. առ: Գիւլչօհրա, մի նեղութիւն կրիր և մօրքրոջօ կանչիր: (Գիւլչօհրան գնում է):

ՍՈՒԼԹ.-Բ.— Ես էլ նրան առնեմ. նա այրի՛ էս այրի, բօթչին էլ ինձ խորհուրդ է տալիս, որ կին առնեմ: Ես գիտեմ. բօթչիք եթէ մօրքրոջ տեսնէ, նրան էլ կասէ թէ մարդու գնա:

ԱՍԿԵԱՐ.— Ա՛՛՛՛ էլի, և երկու կողմից էլ ազգական կը լինենք. հիմի իմացմը թէ երկու կողմից ազգական լինելը թնչ է նշանակում:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.— (Ժպտալով). Իմացայ, իմացայ ով խորամանկ:

5. Նոյնը, Գիւլչօհրա: Ասիան.

ՍՈՒԼԹ.-Բ.— (Ձահանկին): Դէ արի էլի, առաջ արի: Տեսնում ես քո այսքրոջ որդին թնչ խորամանկն է եղել: Դէ, հիմի թնչ ես առում. մի հատ մօլլա, մի դուխ շաքար ու գործը պրծնի գնայ: Նաև առում եմ Ասկեարի և Գիւլչօհրայի, իմ ու քու հարստութեանը մի օրում կատարենք:

ՋԱՀԱՆ.— Կամուանանամ ես նքա հեա, ով որ փողեր շատ ունի, (2)
 Ո՛վ որ փողեր շատ ունի, և հօգս ու ցաւեր չունի, (2)
 Փող ունիս (2)

ՍՈՒԼԹ.-Բ.— Է՛՛՛՛յ, կէ՛յ, (2)
ՋԱՀԱՆ.— Փող ունե՛ս՝ ես քոնն եմ, } (2)
 Փող ունե՛ս՝ ծառադ եմ, }

ԲՈԼՈՐԸ.— Փողը այնպիսի բան է, որի ոյժը շատ մեծ է, (2)
 Փողի ոյժը շատ մեծ է, ամեն բանի կը յաղթէ: (2)

Փող ունիս, (2)
ՍՈՒԼԹ.-Բ.— Է՛՛՛՛յ, կէ՛յ, (2)

ԲՈԼՈՐԸ.— Փող ունե՛ս՝ նա քոնն է,
 Փող ունե՛ս ծառադ է.

ՋԱՀԱՆ.— Ի՛նչ ասեմ. Ասաւած շնորհաւոր անէ:
ԲՈԼՈՐԸ. Ամէն, ամէն:

ՍՈՒԼԹ.-Բ.— Երեխերքը տանը մենակ մնացին, կանհանգստանան. զրկեցէք ձեր ծառային, որ Ասեային ու թէլլին այստեղ բերեն:

ԱՍԿԵԱՐ.— Այս րոպէիս գնամ ուղարկեմ: (գնում է):

ՍՈՒԼԹ.-Բ.— Ասաւած վկայ, ուրախութիւնիցս կարծում եմ, որ բոլորովին երիտասարդացայ: (Արագ շրջելով). Ասիանքն ծեր էլ չեմ, մի կտրի՛ճ աղայ եմ: Կեցցեմ ես:

ԱՍԿԵԱՐ.— (Մտնելով). Դրկեցի:

6) Նոյնը եւ Սիպէյման

ՍԻԼԵՅՄ.— Բնքև ձեզ:
ՍՈՒԼԹ.-Բ.— Վնհ, Սիւլէյման, Մասձու բարին, սիրելիս, քո այս բարեկամը թնչ խորամանկ մարդ է եղել, ահագին փորձանք բացեց մեր գլխին:

ՍԻԻԼԷՅՄ.— Այն, շատ խորամանկն է, և չզիտեմ ում-
նից է այդ բաները սովորել:

ԱՍԿԵՍՐ.— Ինչպէս թէ ունից եմ սովորել. միթէ այս
բոլորը սովորեցնողը դու չէիր. ահա, թող մօր-
քուրս ասէ:

ՁԱՀԱՆ.— Ճիշտ է, այս բոլոր խորամանկութիւնների
հեղինակը Սիւլէյմանն է. նա սովորեցրեց:

ՍՈՒԼԹ.— Բ.— Այսպէս ուրեմն, Սիւլէյման, ևս քեզ այդ-
պէս չէի կարծում. դու այս բաները որտեղից
ես սովորել:

ՍԻԻԼԷՅՄ.— Ես եմ հնարել, բէկ:

ՍՈՒԼԹ.— Բ.— Ա՛յ քո զլուխը ապրի:

ՍԻԻԼԷՅՄ.— Լաւ. Գիւլջօհրան սա է:

ԱՍԿԵՍՐ.— Այն, սա է:

ՍԻԻԼԷՅՄ.— Իսկ իմ տեսած աղջիկը սրան չէ նման-
ւում:

ՍՈՒԼԹ.— Բ.— Դու երևի Ասեային ևս տեսել:

ՍԻԻԼԷՅՄ.— Ասեան ո՞վ է:

ՍՈՒԼԹ.— Բ.— Եղբորս աղջիկն է:

ՍԻԻԼԷՅՄ.— (Ուրախ). Թէ որ այդպէս է, ևս ինչու
ամուրի մնամ: Արի մի հարսանիք էլ ես անեմ:

ՍՈՒԼԹ.— Բ.— Ճիշտ ես արձւում:

ՍԻԻԼԷՅՄ.— Ի հարկէ:

ՍՈՒԼԹ.— Բ.— Տւեցի, ան:

ԲՈՂՈՐԸ.— Աստուած շնորհաւոր անէ, Աստուած շնորհա-
ւոր անէ:

?) Նոյնը, Սսեա, Թէլի եւ Վէլի.

ՍՈՒԼԹ.— Բ.— Ահա եկան. աղջի Ասեա. եթէ քեզ այս
աղին տամ, կը դնամ:

ԱՍԵԱ.— Գամուսնանամ ևս նրա հետ՝ ով որ
փողեր շատ ունի, (2)

Ով որ փողեր շատ ունի՝ և հոգս ու
ցաւեր չունի: (2)

Փող ունեա: (2)

Կայ, կայ: (2)

ՍԻԻԼԷՅՄ.—

ԱՍԵԱ.—

Փող ունեա՝ ես քոնն եմ, (2)

Փող ունեա՝ ծառադ եմ: (2)

ԲՈՂՈՐԸ.—

Փողը այնպիսի մի բան է, որի ոյժը
շատ մեծ է, (2)

Փողի ոյժը շատ մեծ է, ամեն բանի
կյաղթէ: (2)

Փող ունեա: (2)

ՍԻԻԼԷՅՄ.—

Կայ, կայ: (2)

ԲՈՂՈՐԸ.—

Փող ունեա՝ նա քոնն է, (2)

Փող ունեա՝ ծառադ է: (2)

ԱՍԵԱ.— (Մտաշելով) Այն, կը դնամ:

ՍՈՒԼԹ.— Բ.— Քանց աղջիկ, դու Գիւլջօհրայից խելօք
դուրս եկար. լաւ, շատ լաւ.

Վէլի.— (Թէլիի հետ միմեանց նայելուց յետոյ). Ա՛խ:

ՍՈՒԼԹ.— Բ.— Ա՛յ տղայ, այդ ի՞նչ վատ ան քաշեցիր.
քո դմբդը ինչ է:

ԱՍԿԵՍՐ.— Ի՞նչ դարդ պէտք է ունենայ. Գիւլջօհրային
ինձ տւիր, Ասեան Սիւլէյմանին տւիր, մօրա-
քրջս դուն առար, հիմի Թէլիին էլ տուր ծա-
ռային:

ԲՈՂՈՐԸ.— Ճիշտ է, ճիշտ է:

ՍՈՒԼԹ.— Բ.— Աղջի Թէլի, Վէլիին կը դնամ:

Թէլի.— Գամուսնանամ ևս նրա հետ՝ ով որ
փողեր շատ ունի, (2)

Ով որ փողեր շատ ունի և հոգս ու
ցաւեր չունի: (2)

Փող ունեա: (2)

Վէլի.—

Կայ, կայ: (2)

Թէլի.—

Փող ունեա՝ ես քոնն եմ, (2)

Փող ունեա. ծառադ եմ: (2)

ԽՈՒՄԲԸ.— Փողը աֆրիսի մի բան է, որի ոյժը
շատ մեծ է, (2)

Փողի ոյժը շատ մեծ է, ամեն բանի
կը յաղթէ: (2)

Փող ունեն (2)

ՎԷԼԻ.— Կայ, կայ. (2)

ԽՈՒՄՔԸ.— Փող ունես՝ նա քոնն է, (2)

Փող ունես՝ ծառադ է: (2)

ԹԷԼԼԻ.— (Համարձակ) Այո. կը գնամ:

ՍԻԻԼԷՅՍ.— Վէլի, Թէլիին կառնես:

ՎԷԼԻ.— (Ամաչկոտ եւ յանկարծ) Այո կառնեմ: (Ժի-
ծաղում է):

ԲՈՂՈՐԸ.— Ասուած շնորհաւոր անէ:

ՍՈՒԼԹ. Բ. — Լաւ, բայց Երբ ոկսենք հարսանիքները:

ԲՈՂՈՐԸ.— Էնց այսօրւանից:

ՍՈՒԼԹ.— Բ. — Ուրեմն սկսենք. շարժեցէք տեսնեմ:
(Զոյգ զոյգ պարում են. սկզբում ծանր, յետոյ
աւելի ու աւելի տրագ):

ՎԱՐԱԳՈՅՐ

Վ Ե Ր Ջ

Մամուլի զանազան օրգաններում բարձրա-
ցած մի անտեղի աղմուկ, պատճառ դարձաւ որ
երգախառն այս պիէսը թարգմանենք, և տանք
ընթերցող հասարակութեան ձեռքը:

Հեղինակը պարզ, անպաճոյճ խօսքերով,
բայց արեւելցու սիրած և ճաշակաւոր գոյներով
հանդէս է բերում այն անել անցքը, որի մէջ ա-
կամայ կուրուլթեան են մատնուած մեր մահմե-
դական հայրենակիցները և շատ մեղմ, իրան յա-
տուկ նըբուլթեամբ, միացնում է իր ձայնը այդ
խաւարի և աւանդութիւնների ճիրաններում տա-
ռապող ժողովրդի վերածնութեան ձգտող առա-
ջադէմ տարրերի ձայնին:

Պիէսի բնագրում ոչ մի ըստ չկայ՝ որ վըր-
դովեցնէ մեր խիղճը, մի կոպիտ ակնարկ կամ
մի անհաճոյ տեսարան՝ որ ստիպուած լինէինք
զայրոյթից մի կողմ դարձնել մեր երեսը: Ամեն
ինչ կատարուում է թուրք նահապետական ըն-
տանիքի մէջն ու շուրջը՝ նահապետական պար-
զութեամբ:

Այն կոպտութիւնները, որ թոյլ են տուել
իրանց զանազան «թարգմանիչ»-ներ և «ըէժիս-
սօր»-ներ այս պիէսի նկատմամբ, հասարակու-
թեան առաջ ոչ մի արգարացում չունեն:

Մե՛ք, մեր ոյժերի ներած չփոփով, աշխա-
տեցինք բնագրին հարստացաւ մնալ մեր թարգմա-
նութեան մէջ:

Ծանօթութիւններ.—1. Բնագրում իւրաքանչիւր
գործողութիւն բաժանուած չէ տեսիլների, մենք բա-
ժանեցինք՝ ներկայացողների դիւրութեան համար:

2. Բ. գործողութեան (եր. 26) և չորրորդ գործ.
վերջին երգերը հեղինակը նոր է աւելացրել:

3. Այս պիէսի երգերի մի մասն է միայն ընա-
գրում. միւսները կազմւած են զանազան թարգմանիչ-
ների կողմից, պիէսը աւելի հետաքրքրական դարձնե-
լու համար: Մ. նք ևս երգւած եղանակների համեմատ
նոր խօսքեր գրինք, նրանց նորից խմբագրելով: Այդ-
պիսով այդ երգերը դարձան աւելի հարթւած և աւելի
խմաստալից՝ միաժամանակ պահելով իրանց նախկին
եղանակները:

ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՅ. ՊԱՅՏԻՍԻ
ԲԱՆԿԱՐԱՆ

1034

2 - 34